

במחנה

עתון חיילי ישראל

גליון מוקדש ל"א אדר —
יום ההגנה

גליון 28 (מח)

יום המשי מ' אדר תש"ט (10.3.49)

י"א באדר - יום ההגנה

צבא הגנה לישראל - שרידני בניצחון ההגנה הראשונה
 של ישוב עמק קרן. ביום אייכמן הראשון בו גוף שאינו מסוגל
 להגן על חייו ורכושו.
 הגנת תל-חי שבדאשה עמד יוסף טרוטמילדור.
 הפכה במל ההגנה העברית שאינה נשמעת אלא לנו אחד.
 הגנת ההגנה ממש על כל שער מארצות ישראל.
 צבא הגנה לישראל חוגג את יום ההגנה ביום י"א אדר
 יום תל-חי.

פקודת יום ל"א באדר תש"ט

מטעם

רב-אלוף יעקב דורי, ראש המטה הכללי

חברי ההגנה
צבא הגנה לישראל

י"א באדר, יום תל-חי, יום זכרון ופקודה הוא לנו ולדורות הבאים אחרינו, לזכור בו השנים הרבות, הימים היגעים והלילות, עת יקוד חזון גדול, פעם בלבות המוני עם והפיח רוח התנדבות ודבקות נאמנה למעשה המפרך — לחשוף כח האומה הגנוה, להגנה על כבוד האדם, על קוממיות לאומית ועצמאות מדינית.

מאז נצני התחיה הראשונים במולדת, נבטה ההכרה החדומה, והנצה התחושה המוקהית אצל ראשוני גאולים, לעמידה על כבוד וגאון האומה, להגנה על הנפש והרכוש, להאבקות שאין אתה רתיעה, ללחימה ללא נסיגה. נתעוררה גבורת אבות קדומים וגמלה לערך חיים ואשית הויה של דור הקם לתחיה.

במחשכי מרתפים, בין נקיסי סלעים ובערוצים חבויים, נתחשל ונצבר כח ההגנה. עמל נמלים של אלפים ורבבות, רצון נחושה של חלוצים מעפילים ולהט גאולה של בנים ובנות נאמנים, חוללו הפלא של ההגנה העברית במולדת. היא שהיתה חומה להגן על המפעל בפני נחשולי ההשמדה וכור היתוך להכשיר הדור למלחמת השחרור האחרונה.

באחת הגורל ובאחדות המטרה, באהבה לעם ולארץ התלכדו רבבות למחנה האחד וחרתו על דגלם בשבועה:

אמונים ללא סיג — לעם ולהגנה.

נכונות להקרבה עד בלי די.

נאמנות לטוהר נשק ההגנה.

אחות לוחמים וחברות לתעודה.

על אלה קם והיה דור ההגנה, מיד ליד נמסר הדגל ונשא ברמה, בשלשלת ארוכה רבת מעללים, הוד וגבורה: — ראשוני הלוחמים בפתח-תקוה, השומר, הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה, יוסף טרומפלדור וחבריו ומאז ארגון ההגנה — צבא המחתרת של מדינת ישראל בהתהוותה ומאבקי הגורליים — עד יום הכרזת העצמאות, בהכון המדינה במולדת, יום בו נטל הדגל בידיו צבא הגנה לישראל והוא נושא הנאמן עד אחרון הדורות.

ביום זה נעבור בסך — חילות ההגנה ויחידותיה מכל התקופות: חיל המשמר, חיל-השדה, הפלמ"ח, החטיבה היהודית הלוחמת, חיל הנוטרים, היחידות העבריות בצבא הבריטי, הלוחמים מאחורי קו האויב — הצנחנים ויורדי הים, אנשי ההעפלה והבריחה — מחנה עצום סולל הדרך ומניח היסודות לצבא הגנה לישראל, חילותיו ושרותיו.

ביום זה נעלה זכרם של חברי ההגנה שאינם עוד עמנו, אלה שהותירו לנו מורשת גבורה מופלאה. נתייחד עם הדגולים והנעלים מתוי הדרך ומעצבי הדמות. נזכור באהבה את החבר הנערץ אליהו גולומב מצביאה הבלתי מוכתר של ההגנה, מחוללה ומצפן דרכה. זכרם של אלה יפיח בנו הרוח הגדולה אשר השיבו ויחיה סמל המובחר שבאדם ובאומה לכל הדורות.

צבא הגנה לישראל! דגל הנשק להגנה!

הרם דגלה בכבוד ושאהו בגאון לעד!

היה חזק!

יעקב דורי, רב אלוף

ר מ ט כ ל

ה' באדר תש"ט, 6.3.49

מן ההגנה

לצבא הגנה לישראל

מאת רב־סרן גרשון ריבלין

כלב הישוב וכלב השכנים כי „אשכול ענבים יהודי — אינו הפקר“, ואם צריך — יש למסור את הנפש עליו, ואכן, לא מעטים מבין חברי „השומר“ נפלו על משמרתם בכרמים, בשדות ובדריפה אחרי שודדי בהמות.

אם כי בהופעה החיצונית לא ניכר ההבדל בין איש „השומר“ לבין ראשי־השמירה — הצחצוח החיצוני, הסוסה האצילה והכנסת אורחים ביד רחבה בנוסח המזרח — הרי נקודת המוצא והמטרה היתה שונה בשניהם: א. „השומר“ היה ארגון ארצי וחבריו נשלחו לשמירה, ולעזרה לכל מקום שנדרשו. ב. „השומר“ ראה לפניו את התפקיד לא של הבטחת נקודה זאת או אחרת בלבד — אלא בביסוס הבטחון באזורי שמירתו, ולכן, למשל, הקפיד גם על עבודה עברית במקומות שבהם קיבל את השמירה. ג. „השומר“ קבע לעצמו גם תפקידים חרציים כיבושיים — כגון עליות על שטחים חדשים, התיישבות־ספר, הקמת קבוצות רועים וכיוצא בהם.

באלה ניכר כבר היסוד של ארגון ההגנה כעתיד, אך בניגוד לתנועת ההגנה שהיתה נתונה, מעצב יסודה, למרות ציבורית (תחילה) — הסתדרות העובדים ואח"כ — המוסדות המוסמכים של הישוב — היה „השומר“ מעין „מסדר“, שהתנהל ע"י „ועד־השומר“, וחבריו היו נתונים לפקודתו בלבד.

ואם כי המעין ב„ספר השומר“ יתקל בהדים של לבטים שהתלבטו בהם חברי „השומר“ מחמת ההינתקות מחיי עבודה ויצירה פרודוקטיבית (עין מכתבי מנדלי פורטוגלי, למשל) — הרי שנות השמירה גרמו גם לתופעות בלתי רצויות של התגנדרות, ואף התנשאות, אשר הביאו לידי חיכוכים ביניהם לבין ציבור העובדים שבארץ — אשר מהם בעיקר שאב „השומר“ את כוחו.

שנות מלחמת העולם הראשונה, ניתוק ארץ־ישראל מן העולם הגדול, רדיפות השלטון התורכי, המאסרים והגירושים — הכבידו מאוד על פעולת „השומר“ — אך הוא התמיד לקיים את המשימה שנטל עליו בכל התנאים ולחבריו חלק נכבד באותה „שמירת היש“ שהצליחו לקיימה בארץ בשנים הקשות ההן.

חזיון הגדודים

שנות המלחמה הביאו את החזיון הראשון של קיום כוח צבאי יהודי ליגלי — הגדודים העבריים בצבא הבריטי („גדוד נהגי הפרדות“ של טרומפל־דור והשתתפותו במערכת גליפולי, והגדודים העבריים „הגדוד הלונדוני“, „האמריקאי“ ו„הארץ־ישראלי“). חלק של „הגדוד העברי“ שותף בכיבוש השומרון והגליל ובמסע לעבר־הירדן, וכמה יחידות מלאו תפקידים אחראיים בדרכים ועל הגבולות.

ואולם המפקדים הבריטיים השתדלו להצר את צעדי הגדוד מראשיתו, תנאי השרות, שיטת הענשים, היחס ללשון העברית וכו' — העיקר על חילי הגדוד העברי, עצם קיומו של כוח צבאי־יהודי בארץ, שמילא באופן בלתי רשמי

פרשת הדרך שעברונה מן ההגנה העברית אל צבא ההגנה לישראל הנו נושא אשר אין למצותו ברישימה אחת, כאן יועלו רק ציונים־שלבים, אותם עברה ההגנה בדרכה המפוארת.

הראשית

מפעל המגן העברי בארץ־ישראל, אשר הגיע לבשילתו הארגונית בצבא־ההגנה לישראל, ראשי־תו עם ראשית ההתיישבות היהודית בא"י.

מראשית ימי ההתיישבות החקלאית — פתח תקוה, ראשון־לציון, גדרה, סג'רה, מסחה — נראו המושבות הקטנות והדלות כמלאות שכיות־המדה בעיני הבדדים והפליחים שבסביבתן הקרובה והרחוקה. הנסיגנות למסור את בטחון הישובים העבריים ל„תקפים“ שבין שודדי הסביבה, במלים אחרות, לקנות חסות אצלם — גרמו תחושת עלבון למתיישבים, ואף לא הועילו למעשה.

נחברר עד מהרה שאם לא יוכח לסביבה, כי חיי היהודים, כבודם ורכושם אינם הפקר — וכי כל הפוגע בהם בא על ענשו — לא יבוא הקץ לפגיעות. צעירי המושבות נטלו על עצמם להגן בגופם על ישוביהם — ובהופעתם הצליחו לאט־לאט להזים את הכינוי שדבק ביהודים בימים ההם: „ולא־דא־למות“. אברהם שפירא, סגדד חדאד, יהודה ראב בפתח־תקוה, לוליק פיינברג וחבריו בראשון־לציון, בני הבילויים בגדרה ואחרים — הוכיחו במעשיהם כי לא „ולא־דא־למות“ המה המתיישבים היהודים, אך היומה שנטלו לידיהם, פרטית היתה, ולא גררה אחריה תנועה מאורגנת, והשפעתה על הערבים היתה ג"כ „מקומית“ ו„אישית“, דוגמה אופיינית להלך הרוח הזה היא הטענה שטען שייך ערבי לאברהם שפירא מפתח־תקוה, כשזה בא אליו בתביעה שאנשי שבטו יחזירו בחומת שגולו מאיכר יהודי מעין־גנים: „מה ענינך בכאן? פתח־תקוה? היא אזור — ושמ, כמוסכם בינינו, איננו פוגעים. אך הרי בני עין־גנים לא בני פתח־תקוה הם, אלא „מוסקובים“, מקרוב באו — ומה לך, איפוא, כי תריב את ריבם?“ בני המושבות היו לרוב רק „ראשי השמירה“ והשמירה עצמה היתה נעשית ע"י ערבים.

ימי „השומר“

בני העליה השנייה, שעלו לאחר התפוררות ההגנה העצמית ברוסיה, וחלק מהם השתתף בה בפועל, לא יכלו להשלים עם עובדת התלות בשמירה הערבית. הרוח־המהפכנית שהניעה אותם למלחמה באורח החיים שנתקלו בו בבואם ארצה — היא גם שהניעה הבורה מתוכם להקים את הגוף המאורגן הראשון שיטול על עצמו את הדאגה והאחריות לשמירת הבטחון בישובים היהודיים — את „השומר“.

חברי „השומר“ חרתו על דגלם את הסיסמה: „בדם ואש יהודה נפלה — בדם ואש יהודה תקום“. הקדישו את חייהם להחדרת ההרגשה

תפקיד לאומי ביושב, היה לצנינים בעיני מנהיגי הערבים, השלטונות, שנקטו בפוליטיקה של פיוס הערבים, הרחיקו את הגדוד אל מחוץ לתחום הישוב, ושלחו את החיילים היהודים אל גבול מצרים ורפיה. המתנדבים סרבו לכך ועמדו על דעתם בעקשנות, סוף סוף ויתרה המפקדה הראשית והגדוד העברי הוחזר לארץ.

עם סיום המלחמה והכרות בלפור, צצו ופרחו התקוות להגשמה מהירה של הציונות, והיה ברור לכל שנוזק לכווית־מגן עברי ועצמאי, המחשבה ההגיונית אמרה כי הגדודים העבריים ישמשו יסוד וגרעין ל„מיליציה העברית“, אולם האדמיניסטרציה הצבאית הבריטית בא"י סברה אחרת, כאשר חיילי הגדוד יצאו להשתתף בהדרכת ההתקפה הערבית על תל־אביב, באפריל 1920 נאשמו בהפרת משמעת צבאית, ותואנה זו הביאה לסילוקו של מפקד הגדוד הקולונל מרגולין, הוא הצהיר במשפטו כי בעת שעמדה לפניו השאלה של הגנה על יהודי תל־אביב לא נתן דעתו כלל לאשר יחשבו על כך ערבים או אנגלים, סילוקו של הקולונל מרגולין הביא למעשה לביטול קיומו של הגדוד כולו.

ההתנכלות לכוח יהודי צבאי מאורגן לא בא כאפתעה גמורה לשוקדים על בטחון הישוב, היו גם מפקדים בריטיים שהעירו את אוזן מנהיגי הישוב שאין לסמוך על „השלטון הנאור“, שבא במקום השלטון התורכי הנחשל, למחרת כיבוש תל־אביב ע"י הבריטים כינס הגנרל הסקוטי היל — כובש תל־אביב — את ראשי העיר ויעץ להם „באופן פרטי“ כי ידאגו ליצירת כוח מגן עברי עצמאי.

אך לא כולם הבינו זאת, היו ישובים שונים שגענו לדרישת הבריטים למסור את נשקם „כי מקומות שבהם נמצאה פשרה: הנשק לא נמסר לשלטון אלא הוטמן מחוץ לישוב — בירדן למשל... — למען יוכלו לומר בלב בלישם שאין נשק בישוב, וקבוצות חברים היו יורדים בלילה (הרי שלטון אירופי וידידותי בא לארץ) והיו מושים את הנשק מן המים ומסתיירים אותו.“

אך לא ארכו הימים והמציאות החמורה — פרעות תל־אביב, ההתנפלות על פתח־תקוה, פרעות ירושלים (שבה מנע הצבא את אנשי ההגנה מלהכנס לעיר העתיקה ואחרי כן אסר את המגינים) ומאורעות תל־י — הוכיחה כי איננו יכולים לסמוך אלא על כוחנו העצמי, התכניות להקמת גדודי המגן: העברי, הערבי והצ'רקסי („ניטרלי“) צומצמו ונמוגו לאט־לאט, תחילה הוחלפו בתכנית להקמת „המשטרה המעולה“ — שעמדה להיות מורכבת 4 יהודים, 4 ערבים ו4 בריטים, אך למעשה הפכה ברבות הימים לערבית טהורה כמעט, וסופה שנתגלגלה לחיל־הספר של עבר־הירדן, שהיה נקי מיהודים.

עובדת קיומו של הגדוד. ראשית הצעדים להקמת מוסדות מרכזיים המנהלים את חייו, והעניינים על קיום המסגרת הסגורה של "השומר" — הביאו לידי ההחלטה על פירוקו של "השומר" בועידת תל-עזשים. האחריות לבטחון הישוב הועברה לידי ארגון "ההגנה" אשר מאנשי "השומר" ומיוצאי "הגדוד" מלאו בו תפקידים מרכזיים.

בחורף תר"פ חל "מאורע תל-חי" — אשר שימש נקודת מפנה בדרכה של ההגנה. לא שאלה של הגנת חיים או רכוש עמדה כאן — אלא הגנה על שטח ארץ המוחזק בידינו — והכרה כי "מקום שנחרש ע"י מחרשה עברית — אין עוזבים". האפופיה של הגנת נקודות הגליל העליון, שרוחו של יוסף טרומפלדור שרתה עליה — לא זו בלבד שהצליח לנו את הגליל העליון, אלא שימשה מופת וגורם-מחנך לאלפים ורבבות של ממשכיו מפעל ההגנה בארץ ובגולה.

ההגנה העברית בא"י, שהנודות לה נהפסו התקפותיהם של הערבים כבר בשנים 1920-1921 — ידעה בהתפתחותה מעלות ומורדות. הימים "התקרי" נים, ימי השקט היחסי, גרמו ליחס של אדישות אצל חלק לא קטן בישוב (שהושפע גם מן הרוחות "הפציפיסטיות" שנשבו אז באירופה) ואף של זלזול ולעג לקבוצות הבחורים "המשחקים בחיילים", עד שבאו ימי המתחות — והעלו את הבעיה מחדש.

ארגון ההגנה היה אז "לוקלי" — היינו, כל ישוב דאג בעיקר לעצמו, — ולא התעניין ולא דאג אף לבטחונם של הישובים הסמוכים. הנשק שהיה בידי הישובים היה נשק "פרטי" הנתון לרשותו של ה"ועד", אשר שקד לרוב על כך שלא יוצא מרשותו — פן לא יתחורר חלילה. גם שירות האימונים — במידה שיותר להשתמש בבטוי זה לגבי תרגילים שנלמדו באותם הימים (פירוק כלים קטנים והרכבתם — באור ובחושך, ובעינים עצומות...) היו שונות בכל מקום, ונקבעו לפי נסיונו או דעתו של האחראי במקום. אך מסירותם של חברי ההגנה, שהקדישו את כל מעייניהם למפעל הבטחון — עמדה להם לעמוד בפני קשיי הזמן ולגלגלה-סביבה. (עיינו על כך בחוברות לזכר: זכריו אוריאל, זוסיה שחורי, חיים שטרמן וחברים אחרים).

מאורעות 1929, — והניגוד המשוע בין עמידתן של הנקודות בהן התקיימו תאיה ההגנה ובין המקומות בהם לא היו קיימים (חברון) — פקחו עיני רבים. הישוב כולו החל נושא את שם ההגנה בדחילו ורחימו, והחלו אוחזים בצעדים ראשונים לריכוז ארצי מסוים: חילופי ידיעות, קורסים ארציים של המדריכים הראשיים, "תיכנון" ברכישת נשק ו"ביצורים" (אותם בנינים בעלי הקומותים שנראים עוד במרכז של כמה ישובים), אך ביסודו של דבר נשא ארגון ההגנה גם לאחר מכן אופי לוקאלי. אם כי כבר נראו הניצנים הראשונים של הארגון הגוישי — בישובים הסמוכים זה לזה.

נסיון המאורעות 1933, מן הבודדים שדוכאו ע"י הבריטים בעודם באכס, היה בו משום "רוקמה" מעוררת לישוב, לבל ירדם שוב ויוניח את עיני המגן.

מאורעות 1936 מצאו את ההגנה בשלב מתקדם הרבה לעומת זה של 1929 ובמהלך המאורעות הממושכים 1936-1939 — התפתח כוח המגן של הישוב שלבים שלבים עד בקלו את דמות ה"צבא" במחתרת.

בסימן של תנופה

תחלת הפעולה היתה: הדיפת התקפות הערבים על ישובים ושכונות במגמה לגרום לתוקפים אבידות רבות ככל האפשר. כוח המגן פעל אז ללא אישור השלטון, ובנשק בעלתי ליגלי. עם אישור הנוטות העברית, הפך מעשה ההגנה להיות ליגלי למחצה. "משטרת הישובים העבריים" (או בכינויה הרשמי J.S.P.) פתחה אפשרויות אימון רבות וזלזוליות. הרגשת היכולת והכוח הרחיבה את פעולות ההגנה. החלו פעולות תנופה מניעה ותגמול, שחרגו לפעמים מתחומי הישוב.

בצד פורמציית שונות של הנוטרות (מ. י. ע., נוסרי הרכבת, המושבעים וכו') — שפעלו אמנם באורח ליגלי — אך היו מוגבלות ע"י פיקוד זר ועלולות להיות נבלמות על כל צעד ושעל. הקימו

בארגון ההגנה היחידות הניידות הראשונות — בלשון הימים נהגו: "הגדודת", קבוצות אלו — שראשיתן בסביבת ירושלים, יצאו לארוב לכנופיות הערביות במקומות, בדרך כלל הישובים העבריים. הצעד הבא היה הקמת הפ"ש — פלוגות-השדה — שעמדו לרשות המפקדה הארצית, אשר הוקמה בינתיים. אנשי הפ"ש — בטנדרים שלחם — פעלו בחלקים שונים של הארץ, שבתם נדרשה נוכחותם. והשפעתם המרגיעה היתה ניכרת עוד מהרה באיזור בו פעלו.

שלב חדש, שהשפעתו גדולה היתה לאין-ערוך, נפתח עם ארגון "פלוגת הלילה המיוחדת" (S.N.S.) בפיקודו של ה"ידד" או "הקסטן" — כפי שקראו הבחורים למפקדם האמיץ והאהוב — ונגייט, זה הקצין הבריטי שהתקשר אל אנשי ההגנה והיה כחד מאתנו. בפיקודו של וינגייט החלו פעולות הפשיטה הגדולות של ההגנה לתוך שטחים שהיו לפנינו בשלטון הגמור של הכנר פיות. אך בגלל עינם הצרה של השלטונות המרכזיים לא האריכו פלוגות S.N.S. ימים — ופורקו. אך תורת "הידד" ורוחו לא אבדו, והמשכן ניכר בפלוגות המחץ הראשונות — פלמ"ח.

בשנות מאורעות 1936-1939 התפתחה ההגנה בקצב מהיר. ומארגון הגנתי — מובח ומובלג — הפכה עד מהרה להיות לזרוע הצבאית המבצעת של התנועה הציונית — של המדינה בדרך.

ואכן, כאשר הוחלט על המשכת מפעל היצירה והבנין למרות המאורעות, ועמדו לבצע — מפעלי התישבות חדשים, מהם בשטחים חדשים להתישבותם — לא נמצא גוף אחר מלבד ההגנה שאפשר היה להטיל עליו את ביצוע המשימה. התישבות "הומה ומגדל" — שתבטח תכנון מדוקדק, תקיפות וביצוע יעיל — הופקדה ע"י המוסדות בידי ההגנה. העליות בעמק בית-שאן, לרגלי הרי "המשולש המסוכן", החדירה "ללוע הארז", לחניתה על גבול הצפון, העליה לנגבה — איזור האסור על תנועה יהודית חפשיה באותם הימים — היו מבצעים צבאיים מושלמים — אם כי לא-תמיד התבטאו בקרבות ממש.

המבנה הארגוני של ההגנה היה כבר לפי מתכנתה צבאית — מטה, חילות (חיל-השדה — ח"ש, וחיל-השמר — ח"ש"מ) וראשית שירותים (השירות הרפואי, הקשר, התחבורה).

בדרכו עם השינויים במבנה, בארגון ובדרכי האימון והלחימה — התפתחו והלכו גם שיטה, נוהג ומשטר של ארגון ההגנה, אשר הקדים האופייניים ביותר שלו הם חשאיות, נאמנות, אהבת החרות, פשטות-החיי ויחסי חברות.

בימי מלחמת העולם השנייה

מלחמת העולם השנייה העלתה את בעיית הגיוס לשורות הצבא הבריטי. היינו נאלצים לפצל את כוחנו, שלא היה רב בלאו הכי, לשניים: חלק להגנת הארץ והישוב — צבא ללא מדים, וחלק למלחמה בנאצים.

אז נוצרה "החטיבה" — הפלמ"ח — שהיה מאומן במיוחד ועמד לרשות המטה לביצוע משימות מיוחדות. הפלמ"ח היה כוח צבאי וחלוצי יחיד במינו, בדרך חייו וגיוסו. הוא היה מושתת על עקרון של עבודה ואומנים, ושל כוח המכלכל את עצמו ע"י עבודתו הוא.

קשה היה גורלם של החיילים שרחקו מן הארץ בימי סכנות לה — ולא קל מזה היה מצבם של המגויסים לתפקידי מגן, שלא פעם ספגו עלבונות על היותם "משתמטים", כביכול, אך גם אלה וגם אלה הביאו אלינו את הניסיון הארגוני והמקצועי הרב — שהונה אח"כ ביסודו של צבא ההגנה לישראל. יתר על כן, ההכרה של פעולה במחתרת פיתח בין מפקדי ההגנה וחבריה את חוש ההמצאה, היוזמה, הפתרון המקורי, הבלתי-שגרתי, המפתיע והנועז — ונסיון הפעולה במסגרת הצבא הסדיר הנהיל לנו את השיטה והמנהל שבלעדיהם לא יכון גוף צבאי גדול ומסופע.

פרשה בפני עצמה, רצופה פרקי יסורים ומבצעי גבורה היתה פרשת ההעפלה. שליחי ההגנה, אנשי עליה ב', פעלו יומם ולילה בהעלותם את שארית הפליטה מאירופה דרך הים בין גבולות אויב. בדרך-לא-דרך, בספינות רעועות בלב ימים, נשאו הבחורים את עמם עלי שכם" אל חופי המולדת. מראשית הפעולה ב-1935 עם בוא ספינת המעפילים הראשונה, ו"אלס", ועד 1949 — הבאת האניה "עצמאות" עם אחרוני גולי קפריסין, אך דרך החלואות והקרבנות לא הרתיעה את חברי "ההגנה".

הם המשיכו במאבק ההעפלה. למרות גזירות הגירוש, תחילה למאוריציוס ואח"כ לקפריסין. אטון, "סטרומה", שירדה לתהומות על 750 אנשים, והגיעה לשיאה בפרשת "יציאת אירופה תש"ח", פורשה שנוסעים הוחזרו בכוח אל ארמת גרמניה. פרשת ההעפלה במלחמת שחרורנו הנה דוגמה המיוחדת במינה בתולדות מלחמות השחרור.

גם בתקופה האפלה של שלטון הנאצים באירופה כאשר כל הדרכים היו סגורות לא שקטה ההגנה על שמריה. ותוך כדי סערת המלחמה יצאו אנשי ההגנה, השליחים-הצנחנים לארצות האויב לעסוק בפעולות הצלת יהודים.

מחתרת ומרי

בתקופת המלחמה, נלחמנו בהיטלר כאילו לא היה קיים הספר-הלבן. אולם לאחר שנכזבו התקוות שתלינו בסיום המלחמה, החלה ההגנה במאבק המר נגד משטר "הספר-הלבן" ביתר שאת. "תנועת המרי העברית" — אשר חוט השדרה שלה היה הפלמ"ח — בצעה אז פעולות נרחבות נגד משטר הודון. בליל ה'1 לנובמבר 1945, פוצצו מסלות הברזל לכל ארכה של הארץ. כאזהרה למדיניות הבריטית נגד הישוב. האזהרה לא נשאה הד, ואזי באו בזו אחר זו פעולות ההגנה אשר הלמו על ראש המשטר העוין: שוחררו המעפילים ממחנה המעצר בעתלית, פוצצה תחנת הרדאר על הכרמל ותחנת משמר החופים בגבעת אולגה, פוצצו תחנות המשטרה הבריטית הניידות. המאבק הגיע לשיאו עם פצוץ כל הגשרים המחברים את ארץ-ישראל עם הארצות השכנות. המעשה הזה לא נשאר ללא תגובה מצד השלטונות הבריטיים העוינים, ומיד לאחר כך באה "השבת השחורה", ה'29 ביוני 1946, מאסר המנהיגים בלטרון, מאסר המוני חברי ההגנה והפלמ"ח בלטרון וברפיח, חפוישי הנשק וגלויי בכמה מקומות. ההגנה נאלצה לרדת למחתרת עמוקה יותר ולשנות את שטותיה — אך המאבק בארץ וההעפלה לא פסקו, ובסופו של דבר הובאה בעית ארץ-ישראל בפני האומות המאוחדות. ועקב זה — החלטת ה'29 בנובמבר 1947, מלחמת הגבורה של ההגנה נגד צבאותיהן של חמש מדינות פולשות, הכרות העצמאות ב'14 במאי והקמת צבא ההגנה לישראל.

תולדות ההגנה העברית, מבצעה, אופיה ורוחה, השפעתה על חיי הישוב ועל בניו — טרם נכתבו. סקירה זו היא רק אפס קצהו של ציון שלבים בדרכה. כן לא נכתבה עדיין מסכת הגבורה של מלחמת העם היהודי לעצמאותו. כאשר יותר הסיפור, יתגלה המחזה הנהדר של מבצעי ההגנה על חטיבותיה השונות — החל מהגנת הישובים, השיירות והבטחת הדרכים, מלחמות הגליל והנגב, ועד עמידת הגבורה של מגיני ירושלים העתיקה והחדשה.

הדרך לא היתה קלה. קרבנות יקרים נפלו בה. אך הזרע אשר זרעה ההגנה, הצמיח את האילן האיתן של צבא ההגנה לישראל.

מורשת וצו

אבל לא על החרב לבדה יכון הצבא. שאיפתו העליונה של כל כוח צבאי היא להיות כה חזק עד כי לא יצטרך לגלות את כוחו במלחמה, וכי עצם כוחו ישמש ערובה לכך, שלא יתגרו בו אויבים. כוח זה איננו חומרי בלבד, ואולי אף לא חומרי בעיקרו.

אחות-לוחמים, אהבת החרות, יחסי רעות ונאמנות בין כל הדורות, הקפדה על כבוד האדם, שמירה על טוהר הנשק — שימשו יסוד וגר לרגלי תנועת ההגנה העברית בכל שנות קיומה ומעלליה — החל מהגנת תל-חי ושלשלת מאורעות הדמים וכלה בכריגה היהודית, הצנחנים ומבצעי ההעפלה — הייבים להיות מורשתו של צבא ההגנה לישראל ונכסי-צאן-ברזל בקרב שירותיו.

השומר

קבוצת חברים —
מראשוני 'השומר'

הידעת?

1. קרא בשמות אחרים ממוסרי 'השומר'?
תשובה — יחזקאל הנקין, צבי בקר, ישראל גלעדי, מאיר'קה חנוכיץ, יחזקאל ניסנוב, מנדל פורטוגלי, אלכסנדר זייד, יצחק בן-צבי, ישראל שוחט.
2. קרא בשמות אחדות מראשוניות חברות 'השומר'?
תשובה — קיילה גלעדי, טובה פורטוגלי, חיה קרול, צפורה זייד, מניה שוחט, עטרה שטרמן. (כולן חיות עוד עמנו היום).
3. ע"ש מי מאנשי 'השומר' ישנן נקודות ישוב בארץ?
תשובה — כפר גלעדי ע"ש ישראל גלעדי, כפר יחזקאל ע"ש יחזקאל הנקין, גבעת זייד ע"ש אלכסנדר זייד.
4. צירוף של אילו שני רעיונות היה ברעיון השמירה העברית?
תשובה — רעיון העבודה העצמית ורעיון ההגנה העצמית.
5. אילו נקודות ישוב קשורות קשר אמיץ בתולדות 'השומר'?
תשובה — מרחביה, כרכור, תל-עדשים, כפר גלעדי ותל-חי, סג'רה.

פסל זכרון לאלכסנדר זייד

חברי 'השומר', פועלים וילדים

הגדודים במלחמת-עולם א'

לאחר כיבושו של החלק הדרומי של הארץ בידי צבא אנגליה, שממשלתה הכריזה על הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ-ישראל, קמה בשטח הנכבש, ביחוד בקרב הפועלים, תנועת מתנדבים, אשר אמרה ליצור כוח עברי עצמי שישתתף בכיבוש הארץ ובהגנתה ולפתוח בזה את שערי הארץ לפני עליה עברית חדשה של מתנדבים מחוץ-לארץ ושל חיילים עברים העובדים בחילות ההסכמה, שירצו להצטרף לתנועת המתנדבים.

בתנועת ההתנדבות, אשר קמה בעם, רואים אנו חזון היסטורי עמוק ונאדר, גילוי נמרץ של תשוקת הגאולה, החיה ומתעוררת לחיים חדשים, פועלים ויוצרים.

אנו מביעים את הכרתנו העמוקה, כי העבודה של הפועל בתוך הארץ וההתנדבות למלחמה לשם שחרור הארץ — שני גילויים הם של שאיפה אחת חיה, שאיפת הגאולה.

(מתוך גילוי-דעת של המתנדבים חברי ההסתדרות החקלאית, כתוב בידי ב. כצנלסון)

מאגרוחיו של טרומפלדור בחזית גליפולי (17.5.1915)

ממני את כהונתי, אני לא נתכוונתי להעליבו. אני אוהב ומכבד אותו. אני מרוצה מאד מעבודתו, אף-על-פי שלדעתי הוא לפעמים רך מדי ביחס לחיילים... בכלל, אנשים חיוביים כמוהו אין הרבה... אני מבקש אותו להישאר ולשכוח מה שהיה... מובן, שדבר כזה לא יישנה... אופיצר אנגלי, כרגיל, יבחר במות מאשר בעויבות משרתו בשעת מלחמה. אני עניתי, שאני כאופיצר יהודי ורוסי, טוב לי המות בידי עצמי מאשר עויבת מקום הסכנה. אבל לא מקום העלבונות. להרשות להשפיל את ערכי וכבודי (היינו, כבוד הגדוד וכבוד ישראל) אין אני רשאי. הוא שוב התחיל להצהיר, שמעולם לא חשב לפגוע בכבודי, שהוא גם מרוצה בגדוד, שאין אני רשאי לעזוב את הגדוד, שאני בגדוד הכול, והוא רק המשגיח הראשי. לחץ את ידי, הצטחק בפנים מסבירות: „נשכח הכול! לא ניקום ולא נישור! קשה היה לי להשלים, אך לבלי השלם גם כן לא קל. לא כל כך לעזוב את שדה הקרב בשעת חירום... אני הסכמתי להישאר...”

ה'דעת'

1. מי היו וזוהי התכנית ליצירת מי-ליציה יהודית בארץ בימי התור-בים (1914)?
תשובה — דוד בן-גוריון, יצחק בן-צבי, ישראל שוחט.
2. מי מן המנהיגים היהודים שרתו בתור קצינים בצבא התורכי?
תשובה — דב הוז ו"ל ומשה שרתוק.
3. מי מן המנהיגים הציונים השתתפו במלחמת העולם הראשונה?
תשובה — יוסף טרומפלדור, ברל כצנלסון ואליהו גולומב — בגדוד הארץ-ישראלי.
דוד בן-גוריון ויצחק בן-צבי בגדוד האמורי קאי והקנדי; זאב זבוטינסקי — בגדוד הלונדוני.
4. איזה מפקד יהודי גבוה במלחמת העולם הראשונה, סולק מתפקידו בגלל השתתפות אנשיו בהגנה על ישוב יהודי?
תשובה — הקולונל מרגולין, מפקד אחד הגדודים העבריים, השתתף יחד עם גדודו בהגנה על תלאביב, במאורעות 1920.
5. איך נקרא הגדוד העברי הארץ-ישראלי?
תשובה — גדוד קלעי המלך 40 — הראשון להיווצרו.
6. באילו מקומות אשר נזכרו בחדשות במשך תקופת מבצע „עין חנו חג-דודים העברים במלחמת העולם הראשונה”?
תשובה — אל-עריש, רפיח.

הפליט: „אם כן בעד מה הוא (כלומר טרומפלדור) מקבל משכורת. אם איננו רוצה לעבוד”. בשמעי את זאת אמרתי: „יגיד לקולונל שאני באתי הנה לא לשם משכורת, אך מבין אני, כי לאנגלים אין זה נוגע. הם מביטים על העניין (או עלולים להביט) מנקודת השקפת תועלתם. ומנקודה זו הקולונל (בא כוח האנגלים בנידון שלפנינו) מוצא שאיני שוה את המשכורת שאני מקבל... מזה יש להסיק מסקנה ואני מסיק אותה: עלי ללכת, אני יכול להישאר”. באנו לשר הגדוד, גורסקי מסר לו את דברי. הקולונל אמר כעס: „יכול הוא להיכנס לדרך מיד, הוא נוסע לאלכסנדריה”. צויה להביא לו ניר וישב לכתוב את הרפורט. עם זה שאל: „אם כן הוא בעצמו מגיש את בקשת התפטרותו?” והדגיש מלת „בעצמו”. אני עניתי: „כן, בעצמי. אבל אני חושב את עצמי אנוס לזה, וסיבת התפטרותי אבאר בראפורט לפקידות העליונה”. בפניתי והלכתי לסדר את הפצי לדרך. אגב הליכה מסתרי את צו שריהגדוד להכבוש פרדות למשא הפצי. הידיעה על דבר נסיגתי התפשטה כרגע בכל המחנה. נשמעו קריאות: „הסרג'נטים והקורפוראלים לאוהל הקפיטן!...”, „לא, כל החיילים לאוהל הקפיטן!...”, ולא עברו חמישה רגעים עד שאוהלי הוקף שלשלת של חיילים ומרגע לרגע הלכו ובאו חדשים, באו מכל עבר, באו במרוצה. באו הסוסנים, המבשלים, המשגיחים, אנשי המשכורת... הכול עזבו את עבודתם. נשמעו קריאות: „כולנו נגל! איננו רוצים להישאר פה בלי הקפיטן שלנו!... אין לו רשות ללכת לבדו!... יחד נשבענו לעבוד תחת פקודתו... ובאותה שעה דיבר שר הגדוד לגורסקי: „סבורני, הוא (כלומר גורסקי) יוכל לבוא במקומו של טרומפלדור. הוא אדם רציני, חיובי”. גורסקי ענה: „לא, לא אוכל. לא איש מלחמה אנוכי ובעניינים אלה לא אבין דבר”. שריהגדוד אמר: „אין צורך כלל לכם לדעת דברי מלחמה. עיקר — המשק, ואת זה יוכל הוא, גורסקי לסדר, באשר יודע הוא אנגלית”. „אבל אין אני בריסמקא בעיני החיילים... הם לא ישמעו לי... לא, לא אוכל לבוא במקום הקפיטן טרומפלדור”. ואחר כך: „יסלח על אשר ארהיב בנפשי עוז ליעץ לו. יעשה הכול בכדי להשאיר את הקפיטן על כנו, כי בלעדי הקפיטן, חושש אני, לא יצאו האנשים לפעלם... יהיו אי סדרים...” מה השפיע על הקולונל — לא אדע, אפשר הפחד מפני הפרעת הסדר, מפני מרד בגדוד; אפשר, הפחד מפני הראפורט שלי; ואפשר, עוד דבר מה; אך שיהיה והוא שלא מיד את גורסקי לקרוא אותי אליו, וכשבאתי החל לבקש סליחה ולבאר, איך התגלגלו הדברים. „אני כועס רק למשך חמישה רגעים, ואחר-כך אני כרגיל, ניהם על מעשי במשך חמשת הרגעים... לא הפצתי ולא עלה על דעתי להעליבו, מבטאים כאלה מצויים בצבא האנגלי. אני מדבר כך לעתים קרובות עם האופיצרים הסרים למשמעתי. וגם לי אמרו לא פעם שיקחו

האינצידנט, באמת, התחיל עוד מאתמול. שר הגדוד מצא שני שליפים (שקים קטנים למספוא) שלא במקומם, ובגלל זה דבר אתי קשות, ש„אני איני משגיח על הסדר, ושהוא שריהגדוד צריך לפיכך לשים לב לכל פרט ופרט, ובאופן כזה לא יהיה אצלנו כל סדר, ואנו נהיה אנוסים לשוב לאלכסנדריה בבוסת וגם בחרפה”. וגו' וגו'. משפט אחד לא תרגם לי גורסקי אתמול. אף-על-פי-כן גם מה שתורגם לי מן הנאמר היה די שארגו, אני אמרתי לגורסקי: „יגד נא לקולונל, לכל ידבר אתי כך, האיומים יכולים רק להגדיל את העוזה. אני רגיל שלא להמתין עד שיבואו אלי הסכנות ואי הנעימויות, כי אם להקדימן ולצאת לקראתן. אני חושב לכלימה לשוב לאלכסנדריה לפני גמר המלחמה; ואולם אם יתחילו לאיים עלי בזה, אז אני דרוש אדרוש את השיבה המכלימה הזאת”. גורסקי לא מסר לשר הגדוד את דברי, ובמקום זה מסר לי היום את הפראזה האחרונה של דברי הקולונל אתמול. הלה בהפנותו את ערפו ללכת,

אליהו גולומב

ארגון השמירה וההגנה

(מתוך נאום בוועידת היסוד של ההסתדרות, בוויכוח על חוקת ההסתדרות)

קשה לפתוח בהגנה על סעיף זה. האם פה המקום לספר לפניכם שההגנה על כבוד וחיי היהודים הם אידיאל של העולה לארץ? האם צריך לחזור ולספר על התאמצות הפועל העברי בהגנת תל-חי, ביצירת הגדודים? הרי הפועל העברי קשורים במידה כזו בשאלת ההגנה שממילא מובן כי בחוקת ההסתדרות צריכה ההגנה לתפוס מקום. השתתפתי בור עדה המתמדת ושמעתי טעמים שונים ועוד איני יודע בכל-ידיעת את טעם המתנגדים לסעיף הזה. אמרו: אין אנחנו צריכים להכניס סעיף מעין זה שעלול לתת מקום אפילו למי עוט קטן מקרבנו להתנגד לו. באופן כזה נהיה מוכרחים להוציא גם את השפה העברית מבין עיקרי הסתדרותנו. הסבירו עוד כי הדבר מובן מאליו ומקומו כלול מאליו בסעיף של קבלת עבודה. ובכל זאת אומר גם אני, מכיוון שהוא כלי-כך מובן מאליו, הן מותר לנו ליחד לו דבר כאשר אנו מיחדים ליסוד קבוצות. עוד טעם: למשל, בעת היווצר הגדוד היו כאלה שהתנגדו לו, אבל הן גם בעבודה יש הבדלים כאלה: יש תומכים ברעיון הקבוצה ויש מתנגדים לקבוצה ותומכים במושג או בצורה אחרת של ישוב וכד'. אנחנו נמצאים בארץ בראשית ישובה ובמצבים שונים, מצבי הגנה מתמידים. ואם גם תשקוט הארץ לשעה אין אנו בטוחים ביום מחר. האחריות מוטלת עלינו ואנחנו מקבלים אותה, ולכן יאמר הדבר בחוקתנו.

י"א באדר תר"פ

הגנת תל-חי בגליל העליון

יזכר

יזכר עם ישראל את הנשמות הטהורות
של בניו ובנותיו:

שניאור שפושניק
אהרן שר
דבורה דבלין
בנימין מונטר
שרף
שרה צ'צ'יק
טוקר
יוסף טרומפלדור

הגליל הופקר האנגלים עזבוהו והצרפתים טרם נכנסו בו, והוא נתון לשלטונם של
שבטי המדבר.

טרומפלדור עולה הגליל. הגליל העליון קראו אליו. על טענת ה"פקחים" כי כאן אין
ההגנה כדאית, כי השודדים הם רבים וחזקים ומסודרים ומאורגנים — אחת תשובתו: "לא
בנקל יעזב העובד העברי את אדמתו... עלינו לעמוד על משמר כבוד העם ולהגן על אדמתנו
רווית זעתו של הפועל העברי ודמו עד הרגע האחרון".

יוסף טרומפלדור

באותה שעה, לאנשים המסובבים אותו באור
תה שעה.

הוא היה איש פעלים, איש סדרים. הוא הבין
והוקיר את ערך הפרטים שבמציאות. שב-
חיים. הוא הבין שהכל חשוב. הוא אהב את
דומן-האדם, ואם זה לא פחד ללוש אותו, לג-
בש אותו לגבעה נישאה. את עצמו ראה באח-
רית-הימים עומד על גבעה. והוא גם אז איש-
צבא. רק איש-צבא.

אשרי מי שעמד בד' אמותיו.

י. ת. ברנר

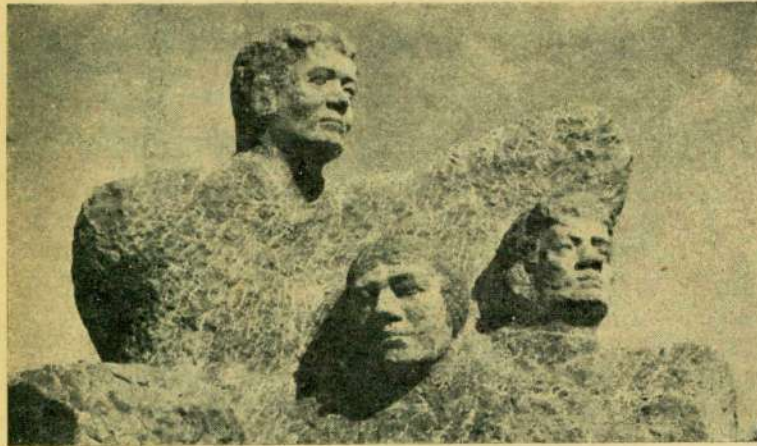
לא זכיתי להכיר את יוסף טרומפלדור
מקרוב; אבל הקריאה במכתביו, יחד עם
הידיעה על מעשיו (בשבייפן, בגליפולי,
ב"החלוץ", בתל-חי), מעמידה על אופיו
האנושי, זה היה אנוש שלם בתכלית: בפש-
טות של תמימות, בהבנה של ישר, ברעות של
זהרה, ביחסי אמת אל עצמו ואל קיבוצו.

הוא היה תמיד אוטופי, הוא חי תמיד עם
העולם, עם זרועות העולם, ויחד עם זה היה
נתון כלור-כולו לד' אמות. שהוא נמצא בהן

הנאמנים והאמיצים. אנשי הצבחה והשלום.
אשר הקכו מאחרי המחרשה נוקרפו נפשם
על קבוד ישראל ועל אדמת ישראל.
יזכר ישראל ויתברך בורעו ויאהב על
איו הצלומים וקדחת הגבוהה וקדשת הרצון
וקסירות-הנפש אשר נספו במצרכה הקבדה.
אל יפקט נאלי יתחם נאלי פוג תאכל עדו
בוא יום בו ישוב ישראל ונאל את אדמת
השדודה.

מאורעות תרפ"ט

מצבת זכרון לגיבורי חולדה מעשה ידי הפסלת בתיה לישנסקי

בני חלדה

(תרפ"ט)

החלדאים
לא בישו את העם;
היה ליל גבורה.
לילה קר, לילה חם.
ורמו אקפים.
אקפים ערביאים;
ובחלדה —
ארבעה ועשרים לביאים.

החרשה נשרפה.
החצר קבר שדודה —
היסוגו מחלדה
גירי יהודה?

והם מתפצרים
קביתם מבפנים;
אפרים נפל —
חי שלשה ועשרים.

היה לילה קר.
לילה חם, בחורים;
נפתקו המלים.
אך דברו בדורים.

ושלשה ועשרים
בחורי ישראל
האדירו בקרב
אחרי חצות ליל.

י. קרני

— — — היו בארץ מאורעות ופורענויות

קודם שקמה הציונות הפוליטית — — —
זה מר מאד. אבל מי הבטיח לנו שנבנה
בקלות, בלי יסורים? נעשה כל מה שנוכל
להפחית אותם.

חנה, אם השבעה, הגיבורה העברית
המובילה את בניה לעקדה במלחמה על
נאמנותם לעצמותם, היתה רשאית לומר
לאברהם אבינו כאשר אמרה: אל תזוח
דעתך עליך, אתה עקדת מזבח אחד ואני
עקדתי שבעה מזבחות. דור המצור וה-
ביצרון, אשר קלט חצים ולא נסוג, אשר
לא הפקיר שום נקודה ולא נתן לפנות
שום מקום ישוב, אשר בנה וביצר וכבש
בעצם-מצור, אשר הוציא לחיי מגן בנים
ובנות ונכדים, אשר העלה לחופי הישוב
הנצור ספינות עולים החשים להתיצב
בחזית העבודה וההגנה, דור זה רשאי
לומר ליוסף טרומפלדור ולאחריו שר,
אנשי תל-חי: לא ביישנוכם. לא ערירם
הלכתם. באשר מצאה אותנו המערכה
קבלנו אותה וקידשנוה. לא תל-חי אחד
קיימנו אלא כל הארץ היתה לבו תל-חי.
תלים-תלים.

אודה: יותר מכל מעסיקה אותי כרגע השאלה, אם אנו כאן בארץ
לזו השדרה של העם העברי, המשפחה הקטנה המכריעה בחיי העם
כולו — אם יש בנו הכוח לעמוד. הלא רבות ראינו בארץ.
עבדנו בימי עבד אל חמיד, בימי התורכים הצעירים, בימי ג'מאל
פחה, בימי בולס, — עבדו נעבור גם על הפקידות הרשעה, הגזרות
גזירות עלינו עכשיו. היינו בארץ לפני האימפריה של נבוכדנצר
וגהיה בארץ-ישראל גם אחרי האימפריה הבריטית.
ברל כצנלסון

הידעת?

1. איזו נקודה עברית מבודדת ביחודה שמשח (במאורעות 1929)
מטרה להתקפת חמון ערבי מרוע?
תשובה — חולדה.
2. מי עמד בראש מוגיני חולדה?
תשובה — אפרים ציוניק.
3. באילו מקומות בארץ נערך טבח ביחודים במאורעות 1929?
תשובה — חברון וצפת.

ב צ פ י ה ל ת ג ב ו ר ת

מאת ס. יזהר

שני הקטעים שבזה — מתוך סיפורו של ס. יזהר, "בחורשה אשר בגבעה".

אלה קורות התקפה על נקודה מבודדת במאורעות תרפ"ט; נקודה המחכה לתג' בורת שאינה באה והמגינים רואים כיצד מאות הפורעים מתקדמים, שורפים את הגורן ותוקפים את החצר ופשוט אי אפשר להימלט.

ולאחר ליל-גבורה, לאחר שמפקד הנקודה נהרג, באים ה"מצילים" — החיילים הבריטיים, ומכריחים את קומץ המגינים לעזוב את הנקודה. הם עוזבים. הם יחזרו. בזה — חלקו של הפרק הראשון וקטע הסיום.

בעמדה מספר שנים קדמוהו בלחישת חטופה וסחו בהתרגשות כי אי-בזה כלבים נובחים בלי הרף, וגם אור נדלק אי-מכאן אחת או שתיים, וגם חקרו לדעת מתי יקבלו אוכל; ניכר מאוד היה שעיקר כוונתם לדעת מתי יחליפו משמרות. "לכם טוב כאן", אמר שרגא, "כאן העצים דלילים והמדורן קל; עיקר תפקידכם לקשר בין עמדה אחת לשלוש, ולהשגיח. מים יש לכם? ברם, כמה שהיו מי הכד קרירים היה טעמם מיושן, מעופש קצת. נראה היה כי אם ישב תשב במנוחה ותקשיב קצת, או אפילו אם גם תנמנם קצת, יתבהר לך פתאום משהו, יתהווה או שקט בכל. שקט ומנוחה. — ועד השמים, וגם בארץ — איש לא יתערב. איש לא ידע. "רגע נראה לי כאילו הואדי ממש למטה, ורגע כאילו רחוק הוא. כאילו אינו אלא טעות". אמר אחד מהם, צעיר שבא אתמול. "חלקו ביניכם את הגזרה", הציע שרגא. "כל אחד ישגיח על שלו". ועוד היה צריך לבלוע איזה מחנק או סירוב, ולצאת אל מספר "ארבע", שכן אל "שלוש" יגיע ממילא כשיחזור.

"עמוד!" יצא קול וציווה קצרות. "זה אני. שרגא". חייך בעיפות לעומת החשך: "מה הענינים, אברשקה?" — "כלום, מתפקע לעשן, ואסור". "לעס עשב?" — "מה שומעים?" — "אחת: הבא עם ריבה..." — "מה שומעים?" — "כלום, הכל יעבור בשקט". — "כבר הגיעו?" — "לא שמעתי". — "איך בעמדות?" — "ככה, בערך. נראה עוד. מה סיפר לכם חסן שמה בצהריים?" — "מעשיות. אמר שמתכנסים בגורן הכפר מכל הסביבה. אמר שמכינים שקים וחבלים לקחת שלל. טוען שהוא לא ירד עמם, ואינני מאמין לו". — "נו, שמעו. ומה אומר אהרן?" — "עדיין מתעסק בכלים. אינם נפתחים גם בפטיש". — "ככל זה". — "מה השעה?" — "מוקדם, בערך. אני הולך אל ארבע".

כל אותה שעה היה משהו מציץ ומקצץ בכף רגלו של שרגא שהשתדל בנית סמוי בתוך הנעל להפטר מכך, וגם היה שוקל אם לחלוץ את הנעל ואם לא. לפי שלפתע פתאום יכול ליפול ולרדת הדבר התלוי באויר, והוא יוותר בנעל אחת ברגלו ואחת בידו. ובעצם: מה איננו כאן על רגל אחת? בכל רגע יכול זה להתחיל. אחריות כבדה כזאת. נוח היה, לו היו הכל בבית האבן הזה, תחת היותם מפוררים בחשכה בחורשה — וזהו הרגשה אחרת לגמרי. אינך בטוח באנשים. אינך רואה דבר ולא שומע, ואם לא תגיע התגבורת — — — כן, עתה מכיוון שהדיה חכו במים המעופשים — נתברר כי גם רעב הוא וגם עייף. "אל תחשוב יותר מדי", אמר לו אברשקה, "יותר ממה

תחילת הדברים בלילה וסופם בעצם אותו הלילה. הרי שצריך להחפו. העמדות אינן יציבות. הרובים אינם כתיקונם, גם האנשים נבוכים. אגב, הם מוכנים לכל. ומה בדבר אוכל, סידורי קשר, והתגבורת מה תהא עליה? עוד מעט יחשיך לגמרי. הארנים היפים הללו נוח שלא היו משהין. חבל עליהם, ישרפם ללא רחם. ירח אילו זרח היה מיטיב הרבה. טובה ממנו השמש. הרי היא שוקעת, כל שיקול דעת נמחק מכובד דאגה ואחריות. גם הגורן צפויה להדלק פתאום. וירח בסוף-חודש לא יזרח. אם יתגברו היריות יש לעזוב את העמדות בחורשה ולהתרכז בחצר ובבית למעלה, ואם יגבר הלחץ ינסו אנשי החצר אל הבית למטה. ואם עוד תוסיף תגבר האש — אין עוד שום ברירה. ובינינו לבין עצמנו: הכל תלוי במזל. אולי לכן היה משהו מסורבל, כמעט מגוחך בשלוש הדמויות שידור מן המדרגות לעבר החורשה. ואילו שרגא שעוד שהה משהו אצל שקי החול שבמרפסת הדרומית. ראה היטב, באפלה היורדת, כי חולצתו התלויה של האחד היא כלבוש בן-חיל, ולא אופן נטילת הרובה ביד השני — כנטילתו של בן-חיל, ולא הליכתם של כולם כששים אלי קרב; וקשה לו להתאפק מלומר: "נו, זה לא יהיה כל כך פשוט". ואחד שהיה שפוף לרגליו, ובעודו לועס פרוסה של ממש מלא לוגמיו, דחק בלשונו ופינה מקום קטן לאמור: "נו, מה". וגם פלט גרעין של זית וגם חפו מיד להלעיס ולסתותם בנגיסה רבה את החלל שנתפנה. ואילו שרגא גלגל עדיין עיניו לצדדים רחוק מאד מפיוס: "אם לא נקבל תגבורת..." ועוד פעם חזר המתפסם וביצר רווח בין קנה לושט והחוזה בפרוסתו: "שב ואכול קצת. זיתים מפלאים". עזוב. כבר היו צריכים להיות כאן. הגה כבר חושך. "מעט האויר שנשתייר לא הספיק אלא להתריף עקימת חטמו של שרגא כדמות מקור דורסני: "לא שומעים כלום". "זה הרוח באלונים", הסביר השני בין זית לזית. ושרגא נטל רובהו: "רק שלא יקרה להם כלום. אני יורד אל העמדות" — "ומה שם בחצר?" — "ככה. מהכים". — "ומצב הרוח?" — "כולם מהכים". — "נו, כן" — הגה לאטו היושב ולעס בשקידה.

ומיד היתה גם דמותו הארוכה-כפופה של שרגא נחפזת באפלה אל החורשה. עמדות הפורות כנגד אופק שותק וגדול שהכל אפשר בו. והחושך היורד והרוח ההומה בארנים — הבדידות, רוב המזימות, גם החשש הזה שאורב מסביב. מתננפות רגלי שרגא באבנים, ומאחורי הגזעים מציץ מין "ייתכן" רבי-פנים וחולי-ישות. קצת קריר וקצת מחניק. כאילו יש מישו אחר שיחתוך את הדברים בלעדיך. ובחפירה רבצו הללו מכווצים, משתדלים מאוד לנחש מה שם לפניהם. "שרגא", אמר אחד מיד כשזה השתלשל ביניהם, "אתה חייב להסביר עוד פעם, הכל התבלבל פה בחושך". ושרגא ספק גנח ספק נשם ארוכות בטרם פתח מחדש בספורו ולחש להם הכל: הרי הואדי, שם הגבעה, מכאן זה כך, ומכאן זה כך, והכל, ולא האמין לדברי עצמו — שכן אובדים הם בתוך החשכה והבדידות. "ווכרו להודיע מיד כל דבר לבית. וגם אין לכם הרבה כדורים". וקשה היה לעזוב אותם כאן. שמה יטבעו בוז המבוכה השחורה. וכן אינה מרגינה לב ביותר ככרת-ארץ זו שבין עמדה לעמדה להולך: "חברה, הכל ברוור?" — "כן. רק קשה לראות" — "נו, כן". הודק שרגא וחדר כתפיה, והיה בודאי יכול עוד לומר משהו, וחבל היה לו עליהם ועל עצמו, וגם אמר: "אני הולך אל מספר שתיים. השגיחו בואדי!" ומשך רגליו ושלח לפניו ראשו והתגנף בחשכה ונבלע בה.

שעשינו — אי אפשר לעשות". — "כן" אמר שרגא לאברשקה, "אבל לי נדמה שאת העיקר עוד לא עשינו". — "אם לזה אתה מתכוון — גם זה עוד יבוא. שמע לי". — "אינני יודע למה אתה מתכוון", משיב אמריו שרגא. "זה שאני מתכוון אליך. מוטב שלא יהיה ולא יבוא".

ונכנס לסבך העצים הצפופים וחושך רשע נטפל מיד בדממה. וכשרגע נראה היה כי לעמדה לא יגיע עוד לעד — היה דוקא מראה אחר עולה, מראה מדרון זה עצמו משטפים ועולים בו יומם, והכל בטוח הרבה יותר. למטה, בואדי, כשאזם עומד שם ומביט למעלה, ורואה כמה יפה החורשה הזו, כמה ירוקה ועבותה, וחולם לו שכיבה בטלה ומופקרת בצל הגזעים בעצם חום היום, שכבו ולעוס עשב של מה-בכך, ואפשר אפילו לדמות שאסתרקה תהיה שם, והיא תהיה שרועה או יושבת, והיא תדבר או תשתוק, והיא תשיר אף תתפעל, ואפשר יהיה ליטול ידה ולומר לה: "נחמד, אסתרקה, לשכב ולישון ככה כשאת שרה..." ארנים אלה, ומעבר להם הגבעות הללו, והרחק מסילת הברזל ועוד הרחק הרים — ויש גם מין פרחים כאלה, ותמיד ירוק וצל, ובכלל מי פילל שחורשה תמימה זו תתמלא כל כך הרבה צללים, ומועקה, ודאגה, שתהיה פתאום מיותרת כל כך... לא קל להיות קשוב להרבה צדדים בבתיאחת, לחרוד מפני שפע כזה של רחשים, להיות שרוי בספק מרובה כזה, ואף לכתת את הרגלים ולדעת גם שאין זה מעלה ואין זה מוהי, וגם שאף-על-פירכן, מה עשיתי — תמה שרגא — שאני מתחרט כל כך?...

גם בעמדה ארבע היו שלושה אנשים ושלושתם אחוזי תנומה. מאחר שנתקעו בחפירה נעשה לבם גם אפילו התרגשותם כבר נסתבאה, והיו רובצים גובקים ולא-ירוח. "איך זה", התרגש שרגא, "מה אתכם?". — "כלום, רק עייפים. ועוד איך". — "אבל חברה", נוף שרגא, ויודע היטב כי היה נדחק ביניהם, מוצא לו שקערורית נוחה, משעין ראשו על מה שיהיה, לחץ אל חבריו וצונח לו ונרדם כלטאה בצהריים. "אינני רגיל לרובה הזה, תמיד אני שוכח מה עם הנצרה", מתחטא לו אחד שקולו צורר. "וגם אני מרגיש איך אני מצטטן יותר ויותר". — "אתם חברה צריכים להשגיח על הדרך לבאר, וזה לא סתם". מטיף שרגא ומנסה איך שהוא לחזור ולדרוך את המיתרים המרופים כולם, להפיג את השממון והעיפות, עד שכמעט נראה היה כאילו רוחשות כבר דמויות ועולות בשביל הסמוי, "אנחנו שלשנו מול כולם", מביע את הענין אחר ומשקפיו מנצנצות. "כן", לוחש שרגא, "ותבוא תגבורת?" — "צריכה לבוא". "ואם לא?" — "אז לא". — "ונישאר לבד?" — "ברירה יש?" — "ש"ש!" — גזר הצרוד בתוקף. משהו נפרם בלב ועגולים סמויים התפשטו יותר ויותר והתרחקו עד אפסי אופק, וצרצרים היו נשמעים פתאום, חוצצים בקולם כאורלוגין שיצא פרע, והצמרות נרעשו בשפי, כאילו דבר נחפו וחמק בינותם לעבר השמים, שכעת נתגלה קיומם, קמרונם הרחוק, העליון, מעל כל דאגות מעל כל חששות, וזהו נאמנות וקורץ בטוחות ושאננות, ועם זה במין נקיפת לב מסותרת, כהגדת עתידות — — —

אותו מפקד לא שעה לבקשה להכנס הביתה, מקטרת לוחשת היתה בפיה, רגלו האחת על כבש האוטר, ועל מתניו ברפיון מיוחס מידלדל האקדה בגרתיקה, והיה קריר מאוד ויחיר מאוד, ואמר אל אהרון בסיוע כל המסייעים: "אתה האחראי כאן?" — "לא". — "ובכן מיהו?" — "אין לנו". — "ומה

אתה איפוא? — "חבר". (כאן כבר לעז המתרגם גמים והסתכנו לגמרי, והיה ברור שכלום לא ייצא מזה). — "כמה זמן נמשכה ההתקפה?" — "שבע שעות". — "וכמה אתם כאן?" — "שלוש שנים". — "ומה יש לכם כאן?" (קשה היה להבין למה כיוון, לרכוש, לנשק, לאנשים או מה). — "החצר, הבית והשדות". — "נשפעתם כהוגן?" — "כהוגן". — והוא סקר בעיניו סביב, ופתאום הרגשת כי קבצן אתה מאוד, וכי החצר הזאת שכל כך התרגשת בגללה אינה אלא כמה בקתות דלות, והמקום הזה — פינה נידחת בעולם, קוצים, חצר ובית — ושוב ידעת כי לא תוכל להסביר כלום ולא ייצא מזה כלום, והלב החל מנבא שחורות, נרתע מן הבזו היהיר.

"שמע נא, מיסטר — פנה המפקד אל אהרון וקולו היה הפעם יבש לחלוטין, אם נניח שקודם היה יבש פחות — לי אין זמן, ובידי יש פקודות". — "כן?" (אהה, הנה זה בא!) — "קחו מה שיש לכם לקחת, ועלו על המכוניות ונסעו". — "מה?" — "עלי לקחת אתכם מזה". — "לקחת? מה משמע, לקחת?" — "זמני יקר מהשחיתות לביאורים: עליכם לעלות תוך חמש דקות על המכוניות וחלל". — "סליחה, אדוני — אנחנו לא נעזוב את המקום הזה". — "עזובת-עזבו. אין לשלטון חיילים מיותרים כדי לשמור עליכם במקום הזה". (עוד פעם מבט של שאט מעל החצר והבית המחשה ממול). — "אין צורך! נשמור על עצמנו — לא ביקשנו כל סיוע!" — "אתם? שלוש עשרות מול מאות!" — "הנה ראתי, עמדנו כל הלילה". — "זה נקרא, עמדנו? דברים בטלים: עלינו רובצת האחריות לשלומכם". — "ואף-על-פי-כן: לא נלך מכאן, כאן ביתנו". — "שמע נא, בן-אדם: פקודה היא, הבית הזה בודד הוא או לא? אנשיך מעטים או לא? שרפו לכם כבר את הכל או לא? ועלי עוד להיות בשתיים-שלוש נקודות ארוכות אחרות עם קומץ עקשנים ותריסר פרות, ואגב, אתם הרגתם אנשים רבים הלילה, הידעת?" — "אפשר, אנחנו לא קראנו להם הנה". — "מציאותכם כאן רק תוסיף להרגיז את הכפרים, בלעדיכם יירגעו מהר יותר, הארץ עוד גדולה למדי להכיל אתכם למשך זמן ידוע". — "אני מצטער מאוד — אמר אהרון וקולו עלוף הדים, ובלבו עדיין סברא, שמה רק המתרגמים אינם מבינים לתרגם, ואין הדברים ככה באמת — אני מצטער מאוד, אדוני, איש מאתנו לא יזוז מכאן". — "אתם מסרבים לפקודות?" (תירגם עבדול רחמן וסמר שפמו וקף קומתו בשם הוד מלכות-המלך) — "כאן ביתנו, זאת חצרנו, ואלה שדותינו. ולא נעזוב אותם!" — "נלאיתי מפוזמן זה: לעלות על הקרונות". — "לא, לא נעלה!" אותו קצין הציץ בשעונו ונטל משרוקית ושרק, והייליו אצרה-הסדרו סביבו, ומכונת-היריה על המשריין שבוצר סבבה בשופי בצריחה, וזהו של אהרון גאה, אגרוףיו היו חשוקים, והוא הניע כתף והפטיר: "אדבר עם חברי", והקצין, בניצנוץ מלגלג שהיה ניכר גם באפלה, חזר והציץ בשעונו ואמר: "השעה דוחקת!"

"חברה — אמר אהרון במעבר שבין הבית לחצר, בחצי הדרך, ונשא קולו: הם רוצים להוריד אותנו מן המקום".

"השתגעו?" התפרץ שרגא ורץ וירד מן המדרגות ורובהו בידו ועמד אצל אהרון, וקולות קראו: "מה? עכשיו? — לא נזוז — שייכלו לעזאזל — הערסט אמעשה, חוליער! — מוחלים על טובות — נראה לו למנוול — אי-אפשר: אמור לו שזה אי אפשר — מי קרא לו הנה? — הסבירו לו, אהרון — למה אין מסבירים לו?" לרגלי הבית התלקטו כל שוכניו שירדו ויצאו בינתיים כולם, ושורה נרגשת היתה ניצבת לפני אהרון, וממולם שורת חיילים שקטים ולפניהם אותו קצין והאקדה בידיו, אלה מול אלה והנשק ביד, כשתיים סיעות של כלבים רותחות ופועות שיניים, צרצר פתח

לו פתאום וניסר בלב קל בחרך מחרכי הגדר, הצטבר רגע שהדם זורם בו והולם בעורקים, ברקות, בעיניים, וקצת בחילה טיפסה ועלתה למעלה, שריר רטט סביב פיו של אהרון כשהניע בירו ואמר: "לא, אסור לנו, היינו מראים להם, אבל אסור לנו, זה יהיה אסון". — "מצפצפים עליהם!" — "שינע יצחקלה". — "לך זה לא איכפת!" — "קרא קול עזין אחד — וקול אחר: 'אני לא אעזוב — יסחבו אותי, יש לי נשק!' — 'אני נשאר כאן — צנה נתן — חברים, מי נשאר אתי?' — 'נחכה לתגבורת שלנו!' — 'שטות! זה לקפוץ בראש אל הקיר' — 'זה איבוד-לדעת' — 'לא, אין מה להפסיד!' ואהרון הרים ידו בתוך שלהבות הקירי אות ואמר 'שקט!' כזה, שהלב נרעד מצער, מבושה, מחרון אי-אונים והתייפחות מחלחלת, חברים, אם להישאר — נישאר, מוטב. עלינו רק להחליט — ולעשות". — הכו רגע — התערב שרגא — נפלה כאן בודאי איזו אי-הבנה, אלי יסע אתם מישוה ויברר כל זה — שהרי אם לא כן... כי לא יאומן... אברשקה וכל זה... ולצאת מן הדעת... ולהפסיד לבסוף ולהפקיר את הכל ככה?!" — "יש להם מכונת-ירייה!" אמר אחד. — "שטות!" — "אמר יצחקלה — הם לא יעזו! רק מאמינים. להפחיד את האנושים, ואנחנו נתבהלנו". — "צחוק!" — "אמר יעקב — לעזוב את המקום! מקום לא עוברים, לא בכפייה ולא בחלקות!"

אלא שהקצין הלה, ומקטרתו כבויה בפיו, ניגש ובא אליהם, בנחת, וכצפירים מפני הנחש הרתיעו הכל כחצי פסיעה לאחור בהסח-דעת, ואמר בשפתו, באותן בטחון-שליט, שאת לשונו חייבים להבין, ועל כן גם הבין-יבין: "עצתי לכם שתעלו כבני חורין ולא כאסירים. ארשה לכם לקחת את הנשק, נותרו רק שתי דקות. היש-מה?" וסקר לאטו את הניצבים, וסבב וחזר אל אנשיו בצעדים נוחים, או אמר אהרון: "נרמז לו שאנחנו כאלה שאפשר לסדר אותם. איננו יודע שאנחנו מצפצפים עליו, אבל הפעם הכוח בידיו, בלי תגבורת לא נוכל להיות כאן, האם צריך להישבע שמיד נחזור הנה שבעתיים, בכוחות נוספים, ונראה מה יעשו לנו, אין אני אחרונים במסדה. יש יישוב מאחורינו, אסור להסתבך!" — "לביית הסוהר יורקו אותנו — סמוך עליהם!" — "ועוד יתאנו אל הנשק שב-ידנו?" — "ראינו כבר דברים כאלה?" — "חבר, אל תרפה ידיים, למחר אין לנו אוכל, התחמושת כבר אזלה, האנשים עייפים, וכעת להסתבך אתם!" — "חרפה, חרפה!" — "חרק שרגא שיניים — מי מילל ומי פילל?" — "שרגא הפסק! אל תרגיז!" — "ואלו אהרון דיבר עתה: 'בואו נקבור את אברשקה, הוא נשאר כאן'".

ואהרון חזר לפלוש שבבית, ואחדים נחפזו ירדו אחריו, נטלו בארבעה את הגוייה הקרושה ושמוטת הגפיים, קרה כל כך, קור לא יאומן, שלא מזה, ואחד הגביה את המנורה ויצא לפניהם, וירדה דממה נרגשת, מחנקת, זה או אחר חטמו בחטמם, על לחיו של האחד או השני, כשאור המנורה עבר עליהם, הפנינו דמעות והשפתיים היו חשוקות, ונתפנה מקום מאליו, ועבור-עברו הארבעה, ועוד אחד יצא אל החצר וחזר עם מעדר, ואחר הביא סדין ופרש את הסדין בתוך ההליכה על אברשקה וקפלי צנחו בקוים ישרים והמנורה היבבה ועשנה, וכן גם אור המדורה הדועכת, ודמעות כבר הלכו בגלוי, באין הגה, עמוסות, ואיר נשא עיניו למעלה וראה את השמים החנוריים והולכים ואורות אחרונים שבהם צועקים בחטיפה מה שלא הספיקו בלילה הגדול, ונשך שפתיו והבליג, והלכה העדה הקטנה והמת ביניהם, והחצר רוצפה עיגול-אור קטן, נע והולך ונד, וצעדים חרקו בצרורות, עברו אצל החיילים התמהלים, ואילו מהם נטלו כובעיהם והאחרים השתאו, ויצאו מן השער המערבי, אל העולם הפתוח, מול הזיתים, ועברו אצל המכוניות הדוממות, קרונות אפורים ומאובקים, והגיעו אצל

רמץ הגורן החרבה, ממול חומת החצר, ויתים התכנפו מכאן, שקמים הצטדדו מכאן, ונעצרו. היתה דממה ברורה, וקול מקיש באדמה-החרבה נתפצח אז, נקישוה אחת ושניה, והדל, כי קול זר התערב, חתך את הכל, ואמר: "מה הדברים האלה?" — "אנו קוברים מתים!" הסביר זה שמבטאו רוסי. — "אין זמן לקבור מתים!" פסק אותו קצין (עבדול רחמן, שנמצא מעבר כתפה חפו ותירגם לערבית-עברית). — "הוא המפקד", אמר אהרון בחשאי. — "אחת היא מי הוא", נשף אותו מתברבר והציג עצמו אצל חטמו של אהרון שאגרופו היה קפוצ ועל כתפו האחת זרועו הקרה של אברשקה. — "ניקה אותו עמנו", התערב אז מישוה והציג, והלו נפנה לאותו צד: "צר לי, אני לוקח חיים ולא מתים". — "זו הצד?" אמר אהרון, אך מיד נמצאה כל העדה מוקפת חיילים ורוביהם דוחקים, והלה המשיך: "שתוק, אם לקחת אותו הרי שיש לקחת גם את ההרגים שלהם".

אותו בחור שהמערד היה בידיו נמלך והתכוון להמשיך בעבודתו, באו שני חיילים עליו, תפשוהו ודחפוהו לעבר הקרון הראשון, והמערד הוטל למרחוק, וזה קרא: "מה זה? אהרון, מה זה?" ולא עוד אלא ששניים-שניים נטפלו אל הבחורים הנדהמים והחלו דוחקים גם אותם אל הקרונות, "לא נשאיר אותו ככה!" — נחנק אהרון בתוך שאגה — "לא נשאיר אותו ככה!"

"אל תתנח — גור הקצין — כאן אני המפקד ואתה תציית", (גם זה תורגם בחריצות בידו עבדול רחמן).

ואהרון חשק שיניו וסינן בדקדוק-רצח: "זו לך, אני אומר!"

ויצאו ארבעת נושאי המת ובאו ועמדו אצל השוחה שהחלה נכרית, והורידו והניחו בזהירות, ואהרון יישר את ידי אברשקה, השיבן למקומן כראוי, מבטו אחז בפנים הללו שנחתמו במשהו מעודן ונקי כל כך, ואמר משהו בינו לבין אברשקה בלבד, ופרש את הסדין, והניח אבנים קטנות בשוליו שלא יתבררו ברוח, ונשא עיניו והביט סביבו, אל הבית הדומם שמה, והחצר הדוממת והמנורה היתה דולקת על הארץ במקום שהניחה ועיגול קטן סביבה (מחר תפאר ביתו של אחד הפלחים), וחזר והשפיל עיניו, ומשך כתפיו בחזקה וניער עצמו, וזקר בהחלטה ראשו, ועבר כמה פסיעות, וסבב ואמר ודבריו נשמעו: "נוקשנו אברשקה, וככה לא יהיה!" והגיע אל הקרונות ואמר: "כולכם למעלה?"

"רגע אחד!" קרא פתאום קול ניהר, וצבי עמד אצל אהרון: "נוציא את הבהמות! יפלו בידיהם ויחיו, ולא יסגרו כאן להחנק", ורק ברגליים עייר פות, כבדות, שקשה להן בלי רגבי שדה, ופתח את השער בחריקה, באותה חריקה של אורנה כשהיא נפתחת בבוקר, ומוציאים את הפרדות אל השוקת, ורותמים את העגלה, ושותים משהו, ויוצא אים אל השדה — ומן הפתח עלתה געיה מתמרמרת ומתחטאת ופרת אחת יצאה החוצה ונטתה ראשה לעברים, ושהתה רגע, והשקפה בתמיהה ונמלכה והטילה גלליה בטפיחה לחה.

או הונעו המכוניות, ורגליים נחפזו, והיו שקק ודברים, ורגע קטן אחד לפני זה, כשאכפה ההכרה שהכל כבר נגמר ואיננו עוד, נעשה ברור מאוד שכלום לא נגמר, ובאמת אין זו אלא ההתחלה בלבד, באמת ככה, ושלמה זילברשטיין הצנוף ולחוצץ בין הגופות שבקרון לא נמלט מאוזניו איך עוף אחד שלפנות בוקר, אותו עוף שהתמודד על האילן, אנקור או עפרוני, ואולי יונת-בר, פתח ואמר הברה ראשונה, והבין פתאום, כנראה, את הכל, ופרש כנפיים והמריא, והתרומם, למעלה, עד ראש צמרות העצים המפשירים ומאירים בירוק הרישר, ועוד התרומם הלאה, והגביה עוף, הרבה מעבר להם, גבוה גבוה, כליכך גבוה, מי יודע עד היכן.

מאורעות. תרצ"ו - תרצ"ט

ה'ד"ד - ו'נגייט

ה'דעת?

1. איך קראו ליושבים שהוקמו בתקופת מאורעות 1936-39?
תשובה - ישובי חומה ומגדל. ישובים אלה סימלו את שילוב כיבוש-האדמה להתישבות חלוצית בהקמת אזור ישובי-מגן לארץ-ישראל העברית.
2. מה פירוש פוש-ים?
תשובה - ראשי-תבות של "פלוגות שדה", פלוגות הלילה המיוחדות (S.S.) של וינגייט. הוקמו בשנת 1938. אותה שנה יצאו אנשי ההגנה לראשונה ללחום בכנוף פזית בשטח-רפועותן הן ובבסיסיהן.

טעם המערכה

אם פייכמה תמשך המערכה, אם בקרבנות נוספים, אם בחלק גדול יותר של יצירתנו תעלה לנו - האם לא נעמוד בה? אחרינו: עבדות וגיוון. לפנינו: קוממיות ועצמאות. זאת היא המערכה. עד מתי? - כך שואלים. עד מתי? - עד שישבר כוח האויב. ועד מתי נחיה בסכנת התקפות חדשות? - כך שואלים. עד מתי? עד שכוחו של ישראל בארצו ידון למפרע לתבוסה כל התקפת אויב, באשר הוא שם. עד שהנלחם ביותר והנועז ביותר במחנה האויב, בכל מחנות האויבים באשר הם שם, ידע: אין אמצעי לשבור את כוח ישראל בארצו, כי הכרח-החיים אתו ואמת-החיים אתו, ואין דרך בלתי את להשלים אתו. זהו טעם המערכה.

מ. בילינסון

ה'דעת?

1. מה אתה יודע על מ-ג אסירי ההגנה?
תשובה - המ"ג היו אנשי אחד הקורסים הראשונים למ"מים בהגנה. נאסרו בשנת 1938 וישבו כשנה וחצי בעכו. שוחררו על-מנת להשתתף במלחמה נגד האויב הנאצי, בפלישה לסוריה ולאחר-מכן. שנים מהם - משה כרמל ומשה דיין - הם היום מפקדים גבוהים ב"צבא ההגנה".
2. מה היתה המשימה שהוטלה על כ-ג אנשי הסירה?
תשובה - לבצע פעולות חבלה במתקני הנפט בטרפולי שבסוריה, וכן לחבל במתקני הנמל. הסירה שבה הפליגו נקראה "ארי חים".

3. מה היתה מטרת הפלמ"ח בחוסדון?
תשובה - יחידות הפלמ"ח, כחטיבה מגויסת אשר קבלה אמן מיוחד, נועדו בין היתר למלחמה בעורף הצבא הגרמני, במקרה של פלישת צבאות רומל לארץ. יחידות אלו הוקמו בשנת 1941, מתוך שורות ההגנה; שמן הוא צירוף מראשי התיבות "פלוגות-מחץ".
4. מה היה השם הרשמי המלא של הבריגדה היהודית?
תשובה - חטיבה יהודית לוחמת. בראשי תיבות: חי"ל. הוקמה בספטמבר 1944, מתוך הגדודים העברים ששירתו בצבא הבריטי.
5. מה היה מספר היהודים מארץ-ישראל אשר שרתו בצבא הבריטי על כל חטיבותיו, במלחמת העולם השנייה?
תשובה - קרוב ל-30 אלף.

זמר הפלגות

אז זמר הפלגות נשיר נא למזכרת.
אפלי, אפלי הוואדי, המשמר הבן!
הלכה, הלכה פלגה בלילה בשרשרת.
הלכה פלגת שדה לאש ולמגן.
חכי לנו, ארצי, במשעולי הכיף.
חכי לנו, בשדות-העקם הרקבים!
את שלום-המחרשה נשאו לך בחורבך -
היום הם לך נושאים שלום על הרובים.

פלגה - צלי, צלי בקר.
פלגה - קבוש תקבשי!
במקום שם איש עוד לא עבר
שם יעברו הפושעים!
למען אם יבן ואב
הסולקה נקימה!
פלגה, לא תם, לא תם הקרב.
פלגה - צעוד קדימה!

לשוא, לשוא אקרו: רק היםים הם לנו.
לשוא אקרו: לאש נשוד גדון הצלי.
הפלגה והיום רק לחיים נתנו.
הפלגה והיום הם ארץ-ישראל.

לא נרתיענו צר, לא נעצנו תיל
מנגב עד צפון, צלי הרים וגיא
נשיב לך את היום ארצי, זאת הצלי
נשיבה לך איתם למען כל הטי. -
פלגה - צלי...

כי לא נשוב אחר ודרך אין אחרת!
אין עם אשר יסוג מחפירות חינו!
הלכה, הלכה פלגה בלילה בשרשרת:
פניך, מולדתי, הלכים אמה בקרב!
פלגה - צלי...

נתן אלתרמן

הפלמ"ח ושלוחותיו

בשנת 1941 הפליגה מהארץ קבוצה בת 23 בחורים ופניהם לטריפולי שבסוריה, לשימ חומר-נפץ בבתי-הזיקוק. הספינה ואנשיה אבדו ולא נודעו עקבותיה. פלוגת "קומנדור" עברית השתתפה בגירוש האיטלקים מחבש. פלוגה אחת בפיקודו של משה דיין הלכה בראש כובשי סוריה מידי חילות וישי.

איר נפלו גיבורים...

פלוגת חיל-רגלים, וסוללת תותחים היתה קבוצה בקירבה בלתי אמצעית לבתי הזיקוק. בתי הזיקוק מרוחקים מחוף הים כקילומטר

שיר הפלמ"ח

מסביב זהם הסער,
אך ראשנו לא ישה.
לפקדה תמיד אָנחנו —
אָנו, אָנו הפלמ"ח.

ממתולה עד הנגב,
מן הים עד המדבר —
כָּף בָּחור נָטוב לַנָּשֶׁק,
כָּף בָּחור עַל הַמִּשְׁקָר.

נתיב לַנָּשֶׁר בְּשִׁמְלֵם,
שָׂבִיל לַפָּקָד בֵּין הָרִים;
מוֹל אוֹיֵב דָּרְכָנוּ יַעַל,
בֵּין נִקְרוֹת וּבֵין צוּרִים.

ראשונים תמיד אָנחנו,
לְאוֹר הַיּוֹם וּבַמַּחְשָׁךְ.
לַפָּקָדָה תמיד אָנחנו —
אָנו, אָנו הפלמ"ח.

זרבל

ומעלה. בין הים והאוביקט נמצאה סוללת מסילת ברזל. תכנית הפעולה בקוויה הכלליים היתה כדלקמן: סירת מנוע תצא מחיפה ועליה סירות קטנות (אולי היו אלו "סירות פלישה" ראשונות?); מחיפה תתרחק סירת-המנוע לתוך הים, כדי 30 קילומטר לערך ומשם תמשיך במרחק זה, בקו מקביל לחוף, מול טריפולי. עם חשיכה יפנו לחוף. בסירת המנוע ישארו 4 אנשים: הקפטן ועוזרו, המכונן והקצין הבריטי. האנשים שירדו לחוף יתחלקו לשלוש חוליות. אחת מהן תשאר על יד הסירות הקטנות (בהן ירדו מסירת-המנוע); השניה תגיע עד לסוללת מסילת הברזל ותתפוש עמדות. על מנת להבטיח את אפשרויות הנסיגה; השלישית, כ-6 אנשים, תתחלקנה זוגות-זוגות. בן-זוג אחד עמוס תרמילים עם הומר מפוצץ ו"מכשירי-זמן" (מכשירי ההשהיה המכוונים את זמן ההתפוצצות) ובן-הזוג השני יגן עליו בתת-המקלע שבידו.

הנשק, תת-מקלעים, ומקלעים, לא יכול היה להיות מתוצרת אנגליה — כי, כאמור, אנגליה לא עמדה עדיין בקשרי מלחמה עם וישי. אותו גוף שגייס, הינך, ואימן את הבחורים הוא גם שסיפק להם את הכלים.

ביום המיועד ובשעה מיועדת (8 בבוקר, 18.5.41) יצאו הבחורים לדרך, רעננים, דרוכים לקראת המעשה, נכונים בכל לקרב. אחרי שלוש שעות, כשהגיעו למרחק של שלושים קילומטרים מן החוף הודיעו על כך במכשיר האלחוט, וכן הודיעו שהם פונים צפונה. יותר לא שמענו את קולם ולא שמענו עליהם.

גם אחרי כיבוש סוריה הוישאית אי אפשר היה להיזדעק, מה קרה לאנשי הסירה. ועד היום אין אנו יודעים, ועד היום אנו שואלים:

איך נפלו גיבורים?

מלחמת ה"ציר" על השליטה באגן ים התיכון, על הדרך להודו, על "הושטת יד ליפן" התנהלה בראשית 1941 בדרום הים-התיכון, בלוב וב-פתח מצרים. במקומות אלה חנה צבא גרמני ואיטלקי והיו עמדות מוכנות מראש: בסיסי האיטלקים שבלוב ובגבול מצרים.

אבל לגרמנים היו גם תכניות אחרות — ודוקא אלה היו תכניות היסוד שלהם, תכניות שלא תוכנו דוקא למלחמה זאת. אלה הם נכסי צאן ברזל באסטרטגיה הגרמנית הקלסית: תכנית מסילת ברזל ברלין-בגדד. על כך מעידות הפעולות בברית עם תורכיה עוד במלחמת העולם הראשונה. בצד זה של אגן הים-התיכון אפשר להשיג עוד מטרות: "הדרך האחרית" לקווקז: הנפט של עיראק ואירן. הפעם היתה תורכיה נייטרלית. לשם השתלטות על החלק הזה של העולם, מבלי לעבור את תורכיה, אפשר היה להאיחו בתכנית נועזת: תכנית של "קפיצת דרך" על ידי אוירונים. אבל לאוירונים נחוצים שדות תעופה, ובראש-וראשונה דלק. עיני גרמניה פנו, איפוא, לסוריה, לסוריה של וישי. התחילו להופיע "תיירים" גרמניים, וגם אוירונים גרמניים. מפתח התכנית הגרמנית, אבן הפינה שלה, היתה מונחת בבתי-הזיקוק של טריפולי שבסוריה. פה, על אף ההפסקה שחלה בזרימת הנפט מהצינור היוצא מעיראק, היו מרוכזים בטרפולי מיכלי נפט ענקיים; בית הזיקוק עבד במלוא הקיטור והיה מייצר את הדלק הנחוץ להגשמת התכנית האסטרטגית של גרמניה. בריטניה לא עמדה או בקשרי מלחמה עם וישי; היא היתה עדיין בשלב של הכנות לפעולות נגדה. במצב זה אי-אפשר היה לה לשלוח אוירונים, אניות-מלחמה או חיל-קומנדור, כדי להחריב את בתי הזיקוק, ועל ידי כך לסכל את התכניות הגרמניות. היה יסוד לחשוש שאם לא ייהרס בסיס הדלק בעוד מועד, תגבר הסכנה של פלישה גרמנית דרך האויר, אשר תיעזר על ידי צבא וישי וחלקים לא מעטים מתושבי סוריה.

והפתרון נמצא.

בן הברית הנאמן, שאינו נרתע מכל סכנה — הישוב הארץ-ישראלי, בני הישוב הזה, — הם שלקחו על עצמם להתיר את הסכך; מבין הנוער שהכשיר את עצמו לכל פעולה צבאית רשמית ובלתי רשמית, לכל מבצע נועז הנחוץ לישוב, נמצאו הבחורים, — זו המחלקה הקטנה המורכבת מבחיריה וממפקדיה של ההגנה — והם שנטלו על עצמם את פעולת ה"קומנדור" הנועות הזאת. מפקד הפעולה היה אחד מבין המתנדבים — צבי ספקטור, שכבר הוכיח לא אחת ולא שתיים את אומץ רוחו ואת כשרונו הצבאי-הטקטי. בשעה האחרונה צורף קצין בריטי, בדרגת מיור, מטעם המפקדה הבריטית.

סביבת טריפולי נשמרה על ידי חילות וישי שמירה קפדנית. אחרי הידיעות הראשונות שהושגו על ידי סיירים שלנו, והן נמצאו בלתי מדויקות, נשלחו הסיירים שנית והביאו אתם תכנית מלאה של המקום. הסביבה ואף תכנית השמירה. התברר, שבחוף פוזרות עמדות במרחק של כחמשה קילומטר אחת מהשניה, ובכל אחת מהן כיתה סנאגלים המצוידים במכונת יריה כבדה, ובין העמדות היו מסירים-פטרולים. מלבדם חנתה שם

הפוש"ם במסע

במלחמת העולם: החי"ל

חטיבה יהודית לוחמת

חיים אנצו סרני, איש גבעתי ברנר, מגויס מראשית המלחמה. צנח אל מעבר לקויר האויב, נתפס והומת ע"י הגרמנים

אחדות חיילינו

כשאנשים נמצאים יחד בחיי מחנה, באימונים, בחזיתות — נוצרת חברות ממין מיוחד, העולה על החברות המצויה בשוק. בשם שבתנועת העבודה האמנו, כי החוויה של חיי עבודה היא גם מאחדת — כך אני נוטה להאמין שיש בחיי צבא משתו המצמיח סולידריות — סולידריות מיוחדת כמונה, העלולה להתגבר על כמה מחיצות, ולשמש גורם של אחווה אנושית ועמידה יחד במערכות באות.

ב. כצנלסון

שלב חדש באימון כוחות ההגנה

שלב נוסף בחתקדמות כושר האימונים וחיכולת הקרבית של כוח-המגן שלנו היה בהקמת היחידות הצבאיות היהודיות במלחמת העולם השנייה. יחידות אלו הוקמו בתוך מסגרת הצבא הבריטי, אבל היתה להן עצמאות פנימית במידה לא קטנה וזיקה מתמדת ואמוצה לארגון ההגנה בארץ. גולת הכותרת של יחידות אלו — היתה הבריגדה העברית (חטיבה יהודית לוחמת — בקיצור חי"ל) שחוקמה כמחצית השנייה של מלחמת העולם הודות להתערבותו האישית של וינסטון צ'רצ'יל, ומתוך מאמצים מתמידים ועקשניים של מנהל המחלקה המדינית בסוכנות היהודית, משה שרתוק. ביחידות אלו ניתנה לנו אפשרות של אימון צבאי רב-צדדי, ביחידות לוחמות ויחידות שירות, לרבות תותחנים, צי וחיל-אוויר.

בפעם הראשונה יכלו אלפים מבני הארץ להתאמן אימון צבאי גלוי, וכמעט מלא (מגויסונו בצי ובחיל-התעופה הבריטי נתקלו בהגבלות מסוימות), גם בנשק קל וגם בנשק כבד, ולא במחלקות אלא בפלוגות, גדודים וגם בחטיבה (בריגדה) שלמה.

דוד בן-גוריון

בהתחלת ספטמבר 1939 פרצה המלחמה. ב־8 בספטמבר קבע דוד בן-גוריון בהרצאה במסיבה של אנשי בטחון: „הדבר השני שהמלחמה מטילה עלינו הוא — הקמת צבא יהודי, וקודם כל בארץ ובשביל הארץ. עלינו להקים יחידות צבאיות יהודיות, גדודים יהודיים בכל ארץ, שבה תינתן לנו האפשרות לכך. מבחינת המלחמה ותוצאותיה החזית היא אחת ובלתי מחולקת. נצחון בחזית המערב מבטיח נצחון בחזית המזרח והוא הדין להיפך“.

רבה היתה המלחמה מצדנו על הכרתנו כצד לוחם. האנגלים רצו לשתפנו כיחידים, כאבק אדם, וביחידות שירות בלבד ולא כעם לוחם. מלחמתנו האמיצה הבלתי-פוסקת, הצטיינות חיילינו כלוחמים, ותנאי המלחמה שאלצו את האנגלים להיוקק לעזרתנו — כל זה קידם אותנו בדרך מילוי דרישתנו — יצירת יחידות לוחמות עבריות שגולת הכותרת שלה היתה יצירת הבריגדה העברית.

כאלפים איש עבדו בחיל התעופה, ויותר מאלף איש בצי המלכותי. תפקיד רב היה לחיל התחבורה שמנה כ־4500 איש. במכוניותיהם הם העבירו צבא, ציוד ומים בחולות המדבר ולחזיתות השונות. בחיל המהנדסים המלכותיים עבדו יותר מ־3000 חיילים יהודיים — בהתקנת גשרים, בתיקוני נשק, בהסוואה וכדומה. חפרים — כ־3000, תותחנים — כ־700, בחיל הציוד — כ־1200.

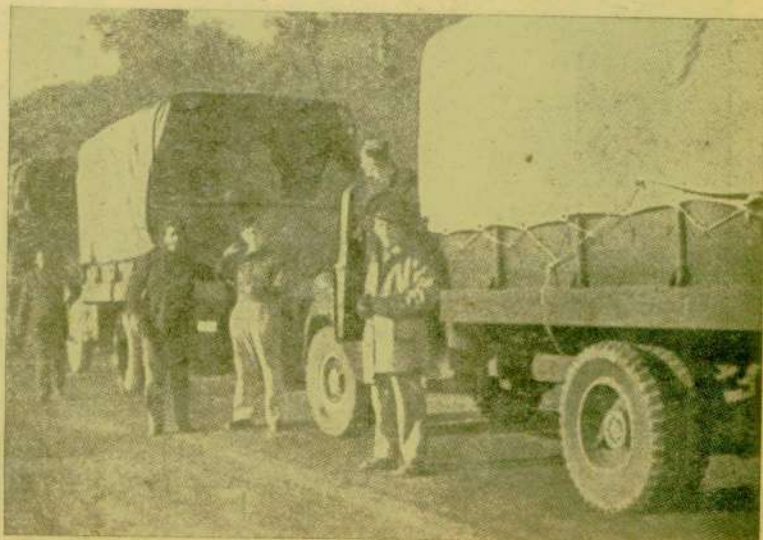
הצבא הכשיר אלפי לוחמים יהודיים ובעלי-מקצוע מעולים הנחוצים לצבא.

מאז התחלת המלחמה ציפו המתנדבים, ואתם הישוב והתנועה הציונית, ליחידות יהודיות לוחמות שתשתתפנה בפועל ממש בחזית. והנה הגיע היום — בסוף תש"ה — וקמה הבריגדה היהודית, הנוף הדגל היהודי הלאומי, ומשה שרתוק, בעל הזכויות הגדולות ביותר במפעל ההתנדבות, נשא מדברותיו:

„היום הזה אנו מניפים את הדגל בשם למעלה ממיליון היהודים הלוחמים במחנותיהן של האומות המאוחדות ובשם למעלה משלושים אלף המתנדבים לשירות הצבאי מארץ-ישראל. אנו מניפים כנס לשורדים שנותרו בחיים של עמנו, כאות להם שיצטרפו אלינו במלחמתנו לחירות ולשיבתנו לציון“.

בין הטעמים השונים שניתנו להתגייסות המונית וליציאה למערכה באירופה היה לא האחרון — הרצון לחפש אחים אובדים.

חיילי היחידות היהודיות, שיצאו לאירופה, היו יהודי הארץ הראשונים שנפגשו עם האוֹדִים המוצלים מהכבשנים והם הביאו להם את דבר הארץ, חבשו פצעיהם, עודדו רוחם, החזירו להם צלם האדם וסייעו להם לשים פניהם לארץ-ישראל.

אנשי החי"ל העמידו מכוניותיהם לרשות מפעל ההעפלה

מורדי הגיטאות. הצנחנים

„נעלה וקדושה מכל גילויי הגבורה העברית שזכינו להם בדורנו היא מלחמת הגיטאות. מלחמת הגבורים האלמונים ההם, נערים ונערות בודדים וחלשים, מוטגרים למפרע בידי אויב, מתי מספר וחסרי נשק, קומץ קטן של דוידים מול מחנה עצום של גלייתים, ללא כל קשר עם העולם החיצון, ללא כל תקווה לתגבורת, ללא כל סיכוי לנצחון, אפילו לא להצלת עצמם, גם ללא בטחון שדבר גבורתם יוודע ברבים, שהמוקד שהם עולים עליו יאיר למרחוק; מלחמת יאוש וזהר זו תשאר לדורות מקור גאון ועוז רוח, של החלטה נחרצת להחליץ מהגיטו, להרוס את הגיטו, להקים לעם העברי מצודה כזאת בארצו של עולם לא יירא בה את סכנת מות הקלון“.

משה שרתוק

חבורת הצנחנים

— מפעל הצנחנים הוא אחד הגיי לויים הנהדרים של השתתפותנו רבת הפנים במלחמה הזאת. שני תפקידים היו לו והשנים שלובים אחד בשני: מלחמה בצורך — מלחמת־נופה ומלחמת־מגן — ופעולת הצלה. —
— ביצוע המפעל אפשר הודות לפעולה משולבת של שלושה גורמים: המחלקה המדינית של הסוכנות, אשר ביזמתה ופעילותה פולסה הדרך; המור סד לעליה, אשר ריכוז את כל הפעולה המעשית בהכנת השליחים, שילוחם והחזקת הקשר אתם; ארגון הבטחון וחטיבותיו, אשר גייסו והכשירו את היוצאים. תנועתנו החלוצית, על כל אגר פיה, היא אשר דירבנה את העושים ואת המסייעים גם יחד והיא אשר הווי נה מבחינה רוחנית את הצנחנים כפי עולתם —

— הפעולה לשליחת שליחים אל מעבר לחומת החזית, אם בדרך של צנחנות או בדרך אחרת, התחילה עוד בשנת 1940. באותה שנה הגיעה המחלקה המדינית של הסוכנות, במשא ומתן שלה עם גורמי חוץ, לכלל הצעה בדבר פעולה מסוימת בארצות הברית. קנים, בטרם נכבשו על ידי האויב, אבל הדבר נפסק בתחילתו, ושלא באשר מתנו. בשנים 1940—1941 נעשתה פעור לת הכנה מלחמתית בסוריה, שהייתה נתונה תחת שלטון וישי; במאי 1941 נעשה ניסיון לחבל בבתי־החזיק לנפט של טריפולי (אזכור, שבפעולה זו אי ברנו 23 מטובי החברים הימאים של נו, אשר לפני המלחמה פעלו בשטח העליה. חברים אלה לא הספיקו לבצע את המלאכה — מניחים שבדרך נת קלו בספינת־מלחמה צרפתית של וי

שי, ועקבותיהם לא נודעו עד היום הזה). אחר־כך, באמצע שנת 1941, בור מן הפלישה לסוריה, בוצעו בהצלחה רבה פעולות חבלה בתפיסת עמדות הציוניות של האויב — עד בוא הצבא הסדיר. וכשהמצב במזרח התיכון החל מיר מאד, נעשו ההכנות לקראת מלחמת גרילה בארץ ובסוריה, למקרה שהארצות האלה תיכבשנה על ידי הנאציים.

בינתיים החלו מגיעות ידיעות הא יומות על פעולת ההשמדה של הנאציים ומצב חברים מכל חוגי התנועה וכן מצד המחלקה המדינית של הסוכנות באה יומה נמרצת לחיפוש דרך כיס לחדור לגולה. עבודת ההכנה של השליחים־הצנחנים החלה בסוף שנת 1942, וכבר באביב 1943 יצאה הקבוצה הראשונה של 15 איש לאימונים במצרים במקצוע הצנחנות ובמקצועות אחרים הדרושים לבצוע המפעל. היו אלה הימים השחורים מבחינת המצב בחזית, והשלטונות הצבאיים היו מוכנים להי עזר בכל מי שנראה להם. עוד בתחילת 1942 גויסו מספר אלחוטאים יהודים, שנשלחו לשירות בעיקר ביו גוסלביה של טיטו. הראשון שבהם צנח ביוגוסלביה במאי 1943 וכל הקבוצה מילאה תפקיד חשוב מאד בהקמתו והחזקתו של קשר האלחוט בין מפקדת טיטו ומפקדת בנות הברית בקאהיר.

— בראשית אוקטובר שנת 1943 צנחו שני השליחים הראשונים לרומניה. עצם הצנחה מגובה רב כרוכה תמיד בסכנה, שהאיש לא ירד באותו מקום שאליו התכוון, וכן קרה בשני השליחים האלה הורדו במרחק של 60 ק"מ ממקום המטרה. אחד מהם שבר את רגלו. הם נתפסו ונלקחו למר אסר. וגם בהיותם במאסר קשרו קשרים עם התנועה החלוצית, כיוונה והדריכוה. ולזכות שני החברים האלה והחברים שבאו בעקבותיהם יש לז קוף במידה ניכרת את פעולת העליה שאורגנה בשנת 1944 מרומניה. לז אורה, היה בכשלון הזה כדי לרפות את ידינו. שכן היינו חרדים בכל הפעולה הזאת, אף על פי כן החלטנו להמשיך. התחילו להגיע האנשים מרומניה: „מריצה“, „מילקה“ והשאר, ובי דרך זו קבלנו בפעם הראשונה אינפורמציה על המחמרת היהודית, על נקודות האחיזה, על כתבות וכו'. מכאן ואילך יכלה כבר הפעולה להתנהל ביתר תכניתיות.

מחורף 1943 עד חורף 1944 אומנו החברים, ובמאסר 1944 יצאה הקבוצה השנייה, בת ששה חברים, להונגריה ורומניה. הם צנחו בסלובניה, עשו פעולה חשובה בין הפרטיזנים של טיטו ושלושה מהם הצליחו אחר כך

לחדור להונגריה. במאי נצטרפו אליהם חברים. הפעולה הלכה ונתפתחה. 32 החברים שנשלחו לפעולה, — 3 חברות 29 חברים, — יצאו לארצות הברית: לרומניה — 9 חברים (אגב, 4 מהם נפלו בשבי ויצאו בשלום); להונגריה — 3 (מהם נעדרים שנים: חנה סנש ופרץ גולדשטיין); לבולגריה — 2 (במשך חדשים רבים לא הצליחו החברים, למרות כל מאמציהם ומאמציו אנו, לחדור לבולגריה, והגיעו לשם רק עם כניעתה. כבר אחרי הכניעה הספיקו לעשות בבולגריה פעולה ציונית וחלוצית חשובה עד מאד); לאיטליה — 3 (מהם נעדר אחד: אנצו סירני); לסלובקיה — 5 (מהם נעדרים ארבעה: חביבה מרטינוביץ־רייק, צבי בן־יעקב, אבא ברדיצ'ב ורפאל רייס); לאוסטריה — 2; ליוגוסלביה — 8. מתוך 32 אלה, 12 נפלו בשבי האויב, 5 ניצלו והם אנו פה או בשליחות רד הם הנעדרים (אין הנעדרים שתי חברות).

המפעל זכה להערכה גבוהה מצד השלטונות הצבאיים עבור שירותיו המלחמתיים ביחוד לגבי חברים ברו מניה, בהונגריה, בסלובקיה ובאוסטריה. אבל אחרי הכל, חשובים לנו ההישגים מהבחינה היהודית.

אינני מקבל על עצמי להעריך הערכה מקפת את המפעל — את אשר נתן למעשה ואשר צפון בו לנוער שלנו ולדורותינו העתידיים. עצם הופעתם של הצנחנים הארצי־ישראלים בין המוני היהודים המדוכאים והמושפלים, בין אנשים שהיו כבר על גבול היאוש וגם על גבול הכפירה הציונית, עוררה במידה שאין לשער, הדים על כך קבלנו מסלובקיה ומרומניה. הם הצליחו בזמן הקצר של עבודתם לכוון את הפעולה הציונית שבמחמרת, להפיח רוח חיים בתנועה החלוצית ולכוון את פעולת העליה וההצלה. ואנשי המרכז הציוני ברומניה, שגם הוא כוון בהרבה על ידי משלחת הצנחנים, היו נוהגים לאמור: אחרון מדברים בשם „קול ירושלים“, היינו: קול הצנחנים העבריים שהגיעו מארץ־ישראל, ובכן, מבלי כל קשר עם הצלחתם המעשית — עצם הופעתם של החברים כשלעצמם היה לה ערך כביר, היו מקומות, כמו למשל בסלובקיה וגם ברומניה, שאנשי שים ותיקים בציונות וחלוצים הגיעו עד קצה גבול הכפירה הציונית, מפני שהציונות לא באה לעזרתם ברגע הטר ראינו ביותר בחיי העם, והופעת החברים שלנו הצילה. והופעתם עשתה גדולות בכל השטחים: בשטח ההצלה, בשטח ההברחה, בשטח ההתגוננות. כל הפעולה של העליה מרומניה בשנת 1944, אפשרה במידה רבה הודות לעזרתם של חברים אלה.

7. —

הידעת?

1. מי מקבוצת השליחים — הצנחנים לא חזרו משליחותם?
תשובה — אנצו סירני, חנה סנש, חביבה רייק, אבא ברדיצ'ב, צבי בן־יעקב, פרץ גולדשטיין, רפאל רייס.
2. ע"ש מי מוצנחנינו נקראו אניות מעפילי? —
תשובה — חנה סנש, אנצו סירני, חביבה רייק.

אשרי הגפרור שגשרך והצית קבבות,
אשרי הקהקה שגשרך בסתרי קבבות,
אשרי הקבבות שגשרך קבבות,
אשרי הגפרור שגשרך והצית קבבות.

חנה סנש

נ ש ק ו

אחותי

על החוף

חושך. על חול רטוב עומדת לפני אחותי: מלוכלכת, פרומת בגד, פרו עת שער. רגליה יחסות וראשה מורד. עומדת ומתייפחת. יודע אני: כתובת קצקע טבועה בבשרה: "ריק לקצינים". באחותי מתייפחת ואומרת: חבר, למה אני פה? למה הביאוני הנה? הראויה אני שבתורים צעירים ובריאים יסכנו את חייהם למעני? לא, אין מקום בשבילי בעולם. אין אני צריכה לחיות. מחבק אני את אחותי. מחבק את כתפיה ואומר לה:

יש לך מקום בעולם, אחותי, מקום יחיד ומיוחד. כאן, בארצנו זאת, צריכה את להיות, אחותי. כאן נתונה לך אהבתנו. שחורה את ונאוה אחותי, שחורה את, כי יסורים חרכו אותך, אך נאוה את, יפה את בעיני ככל יופי קדושה את בעיני ככל קדושה. חושך. על חול רטוב עומדת לפני אחותי: מלוכלכת, פרומת בגד, פרו עת שער. רגליה יחסות וראשה מורד. יודע אני: מנוולים התעללו בה ועשאוה עקרה. והיא מתייפחת ואומרת: חבר, מה לי פה? למה הביאוני הנה? הראויה אני, כי אנשים צעירים ובריאים יסכנו את חייהם למעני? אין לי מקום בעולם. אין אני צריכה לחיות...

מחבק אני את אחותי, מחבק את כתפיה ואומר לה: יש לך מקום בעולם, אחותי, מקום יחיד ומיוחד. כאן, בארצנו זאת, ואת צריכה להיות אחותי. את כל נתיבי היסורים עברו רגליך, והלילה הזה אל ביתך באת, ופה אתנו נחלתך. אנחנו אוהבים אותך אחותי, את כל זמנך האמהות את נושאת בקרבך, כל יפיהנשיותיך בה. הוא, לך נכונה אהב תנו, את אחות לנו תהיי, את כלל לנו תהיי, את אמנו תהיי, לפני אחיותי אלה אני כורע ברך, משתחוה אפים ארצה, מתאבק בעפר רגליהן. ובקומי על רגלי, אני מיישר את גופי, זוקף ראשי כלפי מעלה ואני חש ויודע: למען אחיותי אלה — חזק אני. למען אחיותי אלה — אמיץ אני. למען אחיותי אלה — גם אכזרי אהיה.

למענכן הכול — הכל.
י. גורד (מסביב למדורה)

מאת אליהו גולומב

מם בנשק ובכוח, בין אם יהיו לנו סירים כייים לנצחון ובין אם לא יהיו, אם מישו ירצה לשלול מאתנו את הזכות לעליה לארץ ואת הזכות לחיות חיים עצמאיים בארץ (בין אם יעשו זאת ערבים — ואלה הם שעשו זאת עד עכשיו — ובין אם יעשו זאת כוחות אחרים). אנחנו על זכויותינו נעמד, ומפני שירוע שאנחנו נעמד על זכר יות אלה — הרי יש רצון מוגבר לרשול מאתנו את האפשרות לעמוד עליהן בכוח. מדי פעם בפעם מתגלה הדבר יותר ויותר. בתקופה שישנה הרגשה, כי גורל הארץ עומד להיות מוכרע בר מים הקרובים, רוצים השולטים בארץ שלא יעמדו על דרכם כוח, אשר יהיה מסוגל למנוע, ולו גם במעט, את כר צוע החלטתם הם, תהיה אשר תהיה.

בתנאים הנוכחיים בארץ ולאור נסי יוננו נחוצו לנו כוח שימצא בר שר תנו הגמורה. לכן נתנגד לערי כתיפושם אצלנו. נילחם נגד הד כות לבוא ליישובים עברים שלווים ול הוכיר להם את זכר מחנות ההסגר הנא ציים. נתנגד לזה בכוח כי עלינו לה בין, שאם לא נתנגד בכוח לפירוק הנ שק מעלינו — הוא יפורק מעלינו. לשלטון היתה תכנית לפרוק מעל הר שוב העברי את נשקו. היא לא הוצאה לפועל בגלל ההתנגדות הראשונה, בגלל ההתראות שניתנו בצורות שונות: ע"י התנגדות אנשי עין חרוד, גבעתי חיים, חולדה ורמת הכובש; ע"י עמדתו הסולידרית של היישוב כולו. ע"י הפעולה הפוליטית שנעשתה וגם מתוך הכרת חוסר הטעם להיכנס עכשו במלחמה עם היישוב העברי. לפי שעה נצנו במלחמה זו. לפי שעה... השלטון הנו יודעים לחזור ולחזור על נסיונות שלא הצליחו בהם. לפנינו עוד היאב קות ארוכה וקשה במלחמתנו על הנשק העברי, אולם זוהי בשבילנו מלחמה על חיינו. אם נהיה מפורקים מנשקנו לא תהיה לנו אפשרות להגן על חיינו ונהיה תמיד תלויים אך בחסדי זרים. ומי כעמנו יודע מה פירוש להיות תלויים בחסדי זרים. אם כוח לא יהיה לנו — יהיה בארץ של טון ערבי, ולא מתוך רוע לבם של אחרים. אין לב האנגלים רע מלבם של אחרים. אבל כאשר פרץ סכסוך בין העיראקים לבין האשורים והאיני

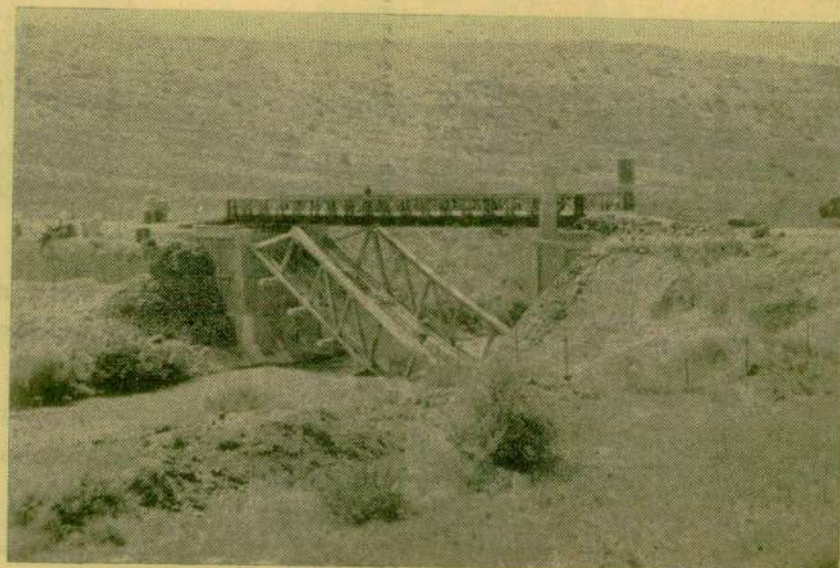
המלחמה המתנהלת כיום על הגנת נשקנו היא חמורה הרבה יותר מאשר באיזה זמן שהוא. אמנם, היתה גם תקופה תורכית שבה אסור היה לשאת נשק, אבל עד מלחמת העולם הראשונה לא היה זה ענין רציני כל-כך. הדבר נעשה רציני יותר בזמן המלחמה, כש התורכים החלו לראות ביהודים כוח פוליטי בעל משקל. ואז כבר באו פרו עות וכבר צריך היה להודיין באופן רציני יותר. האנגלים, אשר רצו להשיג ליט סדר, החלו להלחם בחופעות בלי תי לגאליות, אולם מצב הבטחון והת נקשויות מתמידות בזכויותינו מוכרחים היו להגביר את זיונינו. השלטונות, כמובן, לא הכירו בזכות זו עד היום. ועתה הגענו לתקופה, שבה מתנהלת היאבקות חמורה מאד, יותר חמורה מאשר בכל תולדות מלחמתנו על גורל הארץ וגורלנו אחרי המלחמה הזאת. היאבקות היא, קודם כולל, על זכות העלייה של יהודים, על הזכות של ארץ ישראל לשמש מקום של הצלת יהודים ובית ליהודים אשר ירצו לבוא אליה. מתנהלת מלחמה על-כך, שגורל הארץ לא יהיה מוכרע בניגוד לזכויות שהיהודים קיבלו ודורשים לעצמם בארץ הזאת. ובנקודה זאת רואים השלי טונות לעצמם סכנה שאם הם יקבלו ההחלטה פוליטית אנטי ציונית, יתנגדו לכך היהודים בכוח. ומכאן דאגתם הרבה שכוך חזק לא יהיה ליהודים. אין אנו מודים כלל בגישה כזאת לענין. אנחנו איננו מחזיקים את נשקנו כדי להילחם בכל העולם. יש לנו מלחמות עם העולם שאינו מכיר בזכויות היהודים ואיננו נענה לצרות היהודים במידה שהוא חייב להיענות. אבל את זאת אין אנו עושים בכוח הנשק. אנחנו לא נתנפל על אמריקה, לא נתנפל על אנגליה, גם אם לא נהיה מרוצים מתן, את המלחמה נגד השלטונות האמריקאניים והשלטונות האנגליים אשר אטמו את אזניהם והקשיחו את לבם לגבי עמנו, סגרו את שערי הארץ וסתמו דרכי ההצלה בשעה שאפ"ר היה עוד להציל — נעשה עליידי זה שנשתתף בחיים הפוליטיים באמצע ריקה ובאנגליה, נעורר שם את המצפון, נדרוש שם יחס אחר, ונרכוש את עזרתם של אלה אשר שועים לרשות בעלות כוח מוסרי ולתביעותינו הצודקות. בכל אופן, נגד העולם כולו לא נלחם בנשק. אם נחזו לנו נשק כאן — הרי זה על מנת שלא ידכאו אותנו. אנחנו בלי ספק נתקור

טרם האנגלי אמר לחזק את העיראקים, לא הרתיע אותם טבח האשורים כלל. אין להאשים אותם ברועי לב ובשנאה. הדבר לא היה בנפשם. אני חנו על נשקנו לא נוכל לוותר, כי זה בנפשנו. עובדא היא, שבמ אורעות אשר נתנסינו בהם, הנשק שעמד לנו היה דווקא הבלתי לגלי. הלגלי היה מוגבל בשימוש, או שהיה מגיע באיחור, בואו והליכתו היו תלויים לא בנו, אלא באחרים, ולאו דווקא בטחון חיינו הוא הקובע היחיד בקו התנהגותם. לולא הנשק הבלתי לגלי, כי אז מספר קרבנותינו היה גדול פי כמה וכמה ותכופות ההתנפלויות על ישובינו היתה גדולה בהרבה.

המלחמה על קיומנו היא קשה מאד. היא תלויה בשני דברים: אם אמנם ינהלו היהודים את המלחמה הזאת ואם ינחלו אותה בצורה כזאת שתרכוש לנו ידידים בעולם. מלחמתנו מלחמת החלשים נגד החזקים, מוכרחה להיות מלחמה טהורה. אם היא תהפך ממלחמת הגנה למלחמת איבה, היא תהיה לרועץ לנו. (דברים שנאמרו בשלהי קיץ 1944).

הידעת?

1. מתי ובאיזו מסמכות נהרגו י"ד גבורי גשר איזיב?
2. תשובה — ביוני 1946, ב"לילה"ג שרים" המפורסם, עת כל הגשרים המהברים את ארץ-ישראל עם הארצות השכנות פוצצו ע"י אנשי ההגנה.
3. ע"ש מי מו"ד גבורי גשר איזיב נקראה נקודת ישוב בארץ?
4. תשובה — יחיעם, ע"ש יחיעם וייץ.
5. באיזה מפגרת פעלה ההגנה בתקופת המאבק נגד ה"ספר הלבן"?
6. תשובה — במסגרת "תנועת המרי העברי" אשר הקיפה את כל יהודי א"י שהשתתפו — פסיבית או אקטיבית — במאבק נגד שלטון המעלה הבריטי.
7. מה היתה פעולתה הראשונה בקנה מידה גדול של תנועת המרי העברי בהתחלת המאבק נגד ה"ספר הלבן"?
8. תשובה — פצוץ מסלול הברזל בכל רחבי הארץ ב"1 לנובמבר 1945.
9. איזו פעולה של תנועת המרי העברי פגעה במישרין במכשירי מלחמתם של הבריטים נגד ההעפלה?
10. תשובה — פצוץ תחנת הרדאר על הכרמל, תחנות משמר החופים בסידני-עלי ובגבעת-אילנה (ליד חדרה) ופיצוץ סירות-המשטרה ואניות הגירוש.
11. אילו אניות גירוש בריטיות נזקקו ע"י אנשי תנועת המרי העברי?
12. תשובה — "אשיאן ויגור" ו"אמפיר ריוול".

ליד גשר איזיב נפל י"ד בחורי ההגנה. עתה מוקם כאן ישוב קלאי

גאום תשובה לרב-חובלים איטלקי אחר ליל הורדה

עניים על ראשינו. היום איסון.
המלאכה נעשתה. חי שמים!
נרים כוס. קפיטן. של ברקה. קפיטן.
עוד נשוב נפגש על המים.

אלמונית. קפיטן היא הדרך הזאת.
ובלודים אינה מפרקת.
אך אם אין היא כיום רשומה במפות.
בהיסטוריה אולי היא נרשמת.

על הצי הקנה. האפר. הקטן.
קספר עוד בשיר ורומנים.
יפן כי כך. קפיטן. קפיטן.
נקאו עוד הרבה קפיטנים.

את צמל בחורינו סוד-ליל יצטף.
אך עליו נכרך כצל לחם.
הן ראית כיצד מספינות אל החוף
הם נושאים את עמם עלי שכם.

לחיי זה הצלחה הקר ואיטן!
לחיי הסכון והפרך!
לחיי הספינות הקטנות. קפיטן!
לחיי הספינות שבדרך!

ולחיי בחורים שקבלו הפקוד
ובאפל כונו את השיט.
למועד הנכון. למקום היעוד.
כלי מצפון ומפה. בליל ציד.

גם בהם קספר עוד ספור מקסים.
כי רואים גלילים ורקיע
אין עומדים הם בקרב-טיפלר של העם
על ספינה בודדה — שתקיעה!

יום יבוא. — ואמה גונית של פנדק
חשב. סב. על בקבוק של קאנטי.
ותסוף ותירק חתיכה של טבק
ותאמר — בן. סכניה. וקנתי.

בן. ראיתי רבות בעולם העגל.
אך אומר עוד. חי סנטה מרית.
אין נרשמת בחשף כמו פרנגל.
אותו לילה על חוף נהרית.

ונספר לך אז כי פתוחים השערים.
בכר מזמן נפתחו. חי שמים!
ופתחה אותם זו חבורת הנזירים
שעמדה אותו לילה במים.

כך יהיה! ולכן. אל מור רום איסון —
לחיי הסכון והפרך!
לחיי הספינות הקטנות. קפיטן!
לחיי הספינות שבדרך.

נתן אלתרמן

בדרכים-לא-דרכים, בין גבולות, ביערות, בהרים —
נדדו יהודים עם צקלוניהם ומטרתם —

ספינות קטנות וגדולות המובילות אותם ארצה.
בדרך ה"בלתי-חוקית" — דרך ההעפלה.

פקודת יום להקמת צבא הגנה לישראל

לבין יום פרסום פקודה זו, עלי ידי הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הועד הלאומי לכנסת ישראל בארץ-ישראל, מנהלת העם, הממשלה הזמנית או אחת ממחלקותיהם, יעמדו בתקפם כל עוד לא ישונה יתוקנו או יבוטלו.

6. כל פעולה הנעשית בהתאם להוראות פקודה זו תהא חוקית, אף אם היא עומדת בסתירה לכל הוראה אחרת בחוק הקיים.

7. שר הבטחון ממונה על ביצוע פקודה זו.

8. פקודה זו תיקרא בשם „פקודת צבא הגנה לישראל תש״ח—1948“.

הממשלה הזמנית

(—) דוד בן-גוריון

ראש הממשלה

לפי סעיף 18 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש״ח—1948, ניתנת בזה הפקודה הבאה:

1. מוקם בזה צבא הגנה לישראל מורכב מחילות יבשה, חיל הים וחיל אוויר.

2. במצב חירום יונהג גיוס חובה לצבא ההגנה לישראל על כל שירותיו.

גיל חייבי הגיוס יהיה, כפי שייקבע על ידי הממשלה הזמנית.

3. כל אדם המשרת בצבא ההגנה לישראל חייב להשבע שבועת אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים.

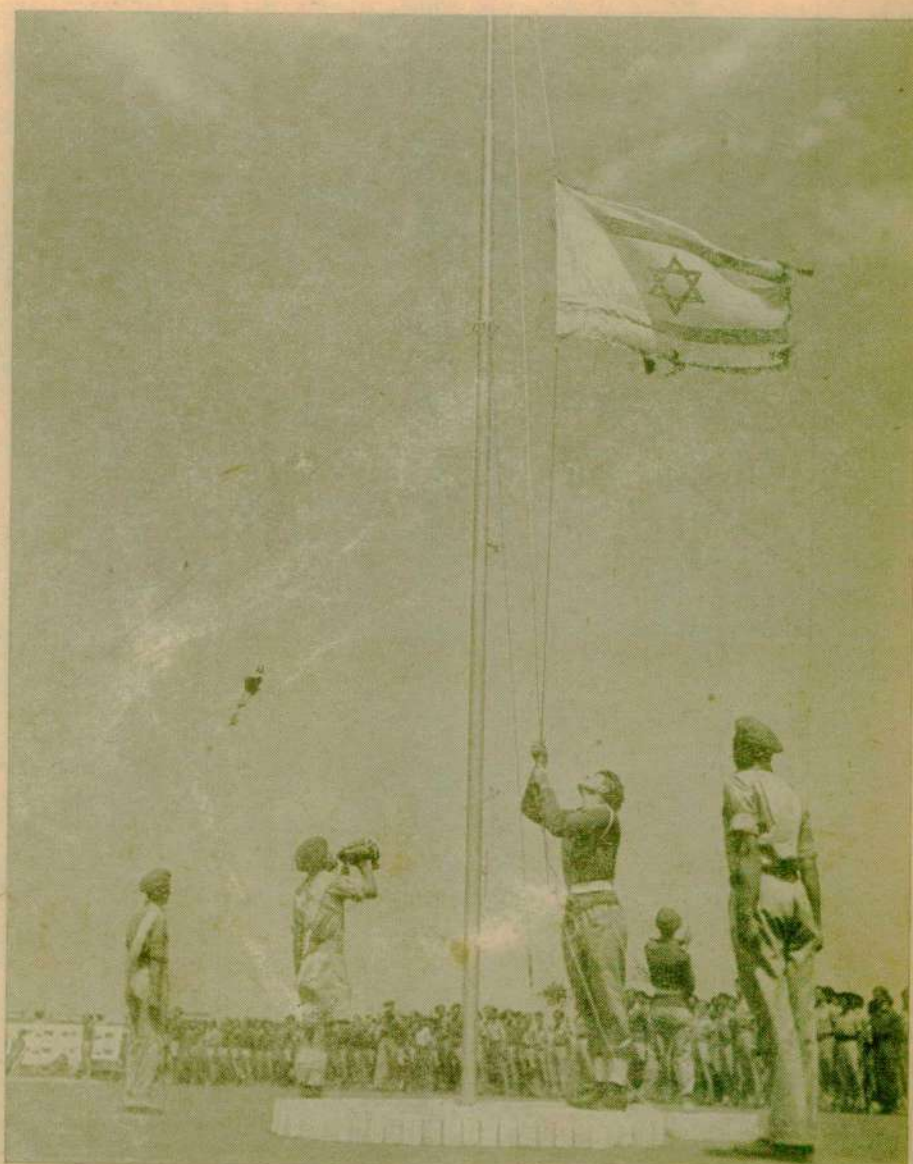
4. אסור להקים ולקיים כל כוח מזויין מחוץ לצבא ההגנה לישראל.

5. צווים, הכרזות, תקנות וכל הוראות אחרות בענייני השירות הלאומי שנתפרסמו ברבים, בין ט״ז בכסלו תש״ח (29 בנובמבר 1947)

שלושה שותפים לנצחוננו

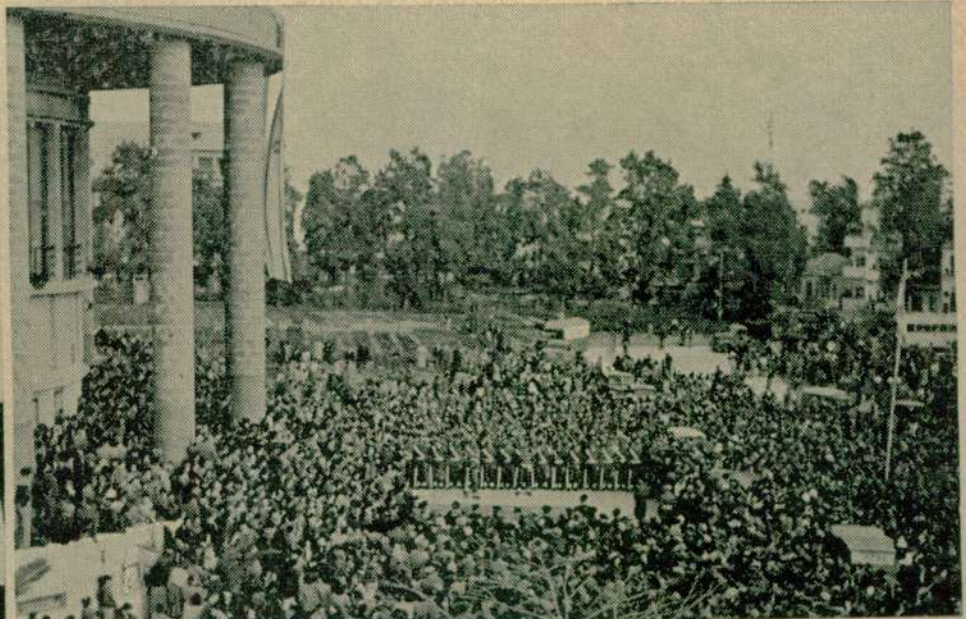
חמשה חדשים וחצי — מראשית צימבר ועד אמצע מאי, עמדנו במערכה כשורים עדיין שולטים בארץ ומונעים מאתנו את חופש ההתאמנות וההוודיינות, וביום תקור מת המדינה הוצגנו בפני התקפה מקובצת של כל מדינות ערב. כיצד עמדנו במבחן זה וכיצד הלכנו מנצחון לנצחון? כיצד הוקם, אורגן ואומן צבא הגנה לישראל שעשה החיל הזה? שלושה היו שותפים למעשה מופלא זה: א. — הנסיון והמסירות של חברי ההגנה במשך עשרות שנים, מימי „השומר“ ועד צבא הגנה לישראל, ב. — אלפיים שלושת אלפים אנשי פלמ״ח שהספיקו לקבל אימון יותר מעולה בידי ארץ חברי ההגנה, ג. — אלפי רחיליים והקצינים ששרתו ביחידות היהודיות וביחיד בבריגדה העברית, שרכשו נסיון צבאי וקרבי ואימון אדמיניסטרטיבי וטכני ביחידות הלוחמות וביחידות השרות. בלי רחיליים וקצינים אלה ספק אם היינו מסוגלים להקים צבא הגנה לישראל בזמן כה קצר ובשעה כה טרופה. להתנדבותנו למלחמת העולם השנייה יש חלק לא קטן בהצלחת הישוב ובכיבושים שכבשנו עד עכשיו. לה יש חלק הארי באימונו וביחידות של צבא הגנה לישראל.

ד. — בן גוריון

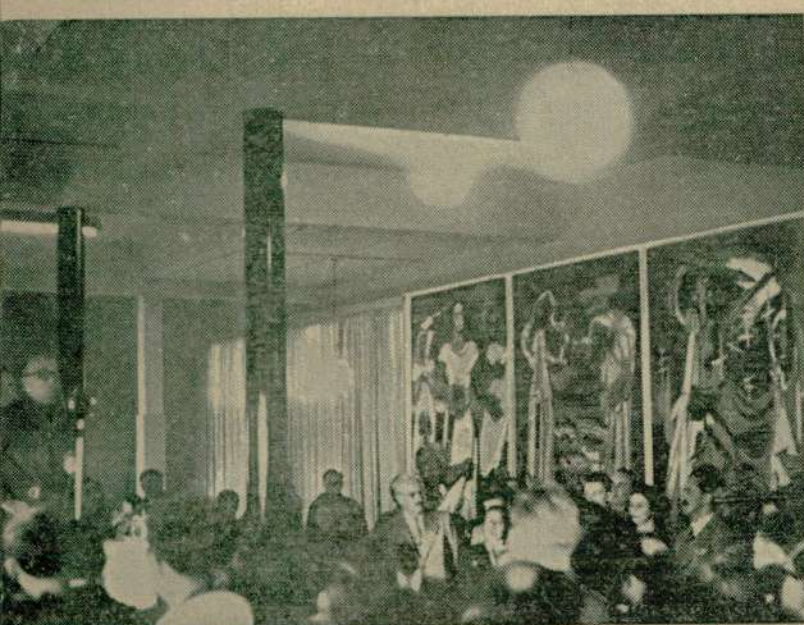

כיס פאלוג'ה פונה ועבר לידי כוחות מדינת ישראל צילומים: אליעזר, פ. כהן, יחידת קשר לעתונות

תל-אביב קיבלה בהתלהבות וברוב-עם את פני הנשיא בביקורו הרשמי הראשון בעיר לאחר הבחרו לנשיא מדינת ישראל צילומים: פ. כהן

צילומים: ה. קאופמן

מועדון נאה ומרווח נפתח לאנשי מח"ל בצבא הגנה לישראל

א ש י ר ת

ארגון-ההגנה העברי בארץ-ישראל (בקיצור: "א.ר.")

- א. ה-א.ר. מהווה את הכח הצבאי של העם היהודי הבונה את עצמאותו המדינית בארץ-ישראל.
- ב. ה-א.ר. נתון למרותה של ההסתדרות הציונית העולמית כשהוא כפוף כפסת-ישראל בארץ-ישראל, עומד לרשותו וסר לפקודתו.
- ג. אלה הפקידים - ה-א.ר.:
 - (1) הגנה על הישוב העברי בארץ-ישראל בפני כל מתקש בנפשו, ברכושו ובכבודו;
 - (2) הגנה על מפעל הוסמת הציונות ועל הזכויות המדיניות של העם היהודי בארץ-ישראל;
 - (3) הגנה על ארץ-ישראל בפני כל פעולה אויבת מבחוץ - בהתאם לאפשרויות ולמסיבות המדיניות.
- ד. ה-א.ר. הוא היחיד המוסמך ורשאי לפעול בכל עניני ההגנה העברית בארץ-ישראל.
- ה. ה-א.ר. מהווה חסימה ארצית אחידה "המתנהלת ע"י פקוד צבאי אחיד, מרוכז ומודרך, ולו הכרות היחידה על חבריו במסורת הפקידות.
- ו. ה-א.ר. מטרת את כלל-האומה, את כלל-הישוב ואת כלל התנועה הציונית; אין ה-א.ר. מתערב בשאלות הפנימיות של הישוב והציונות.
- ז. דגלו של ה-א.ר. - דגל הלאומי (תכלת-לבן). התסנון הלאומי ("התקוות") הוא הסמנו של ה-א.ר.
- ח. ה-א.ר. פתוח לפני כל יהודי (או יהודיה) הנכון והמוכשר למלא את חובת ההגנה הלאומית. החברות ב-א.ר. בהיותה חובה וזכות כאחד של כל איש ואשה בישראל מבוססת בשועל על כניסה אישית של היחיד מתוך התנדבות והכרה חפסית.
- ט. החברות ב-א.ר. קטורה במשמעת צבאית מוחלטת ובכוננות לצויה לכל פקודה מוסמכת. המשמעת ב-א.ר. מושתתת על הכרתו הפנימית של החבר ועל משטר של יחסי-רעות, חופט-הדעה וסויון-האדם.
- י. ה-א.ר. חפסי מחוקי שלטון בלתי יהודי. קיומו, התפקת, נשקו ומעולותיו מותנים בחטאיות קפדניות. העובר על עיקר זה עלול להתחייב בנפשו.
- יא. ה-א.ר. מתנך את חבריו לזמנות לעם ולארץ, לאהבת-החיות, לקוסמיות עברית, לעוז-דוח, לעמידה בפני סבל ונזיפות, לנכונות של הקרבה, להוקדת חיי-אדם, ליזטר-אופי, למשמעת ההודי, לתרבות בנושית ויהודית.

ניתן בתל-אביב, ל"ו בצומר תש"א

15.5.1941